

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Politologie

**Stabilita vládních koalic:
regionální versus britské stranické preference**
(bakalářská práce)

Autor: Bára Nezdarová

Vedoucí práce: doc. JUDr. Jana Reschová, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny citace z použité literatury a ostatních zdrojů.

V Praze dne 21. května, 2012

Bára Nezdarová

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat doc. JUDr. Janě Reschové, CSc. za vstřícný přístup a rady, jež mi byly poskytnuty během psaní této práce.

ÚVOD	1
1. PROCES DEVOLUCE VE SKOTSKU A VE WALESU	4
1.1. ZÁKLADNÍ RYSY DEVOLUCE VE SKOTSKU A WALESU	4
1.2. SKOTSKÝ PARLAMENT	6
1.3. VELŠSKÉ NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ	8
1.4. NÁSTROJE MEZIVLÁDNÍ KOORDINACE	9
2. STRANICKÉ SYSTÉMY A VOLEBNÍ CHOVÁNÍ VE SKOTSKU A WALESU	12
2.1. STRANICKÝ SYSTÉM SKOTSKA.....	12
2.2. STRANICKÝ SYSTÉM WALESU	14
2.3. VOLEBNÍ CHOVÁNÍ VE SKOTSKU A WALESU	15
3. LABOURISTICKÁ STRANA A DEVOLUCE	25
3.1. PŘÍSTUP LABOURISTICKÉ STRANY K DEVOLUCI	25
3.2. SKOTSKÁ A VELŠSKÁ LABOURISTICKÁ STRANA: AUTONOMIE V ROZHODOVÁNÍ?	27
4. VLÁDNÍ KOALICE VE SKOTSKU A WALESU	30
4.1. PŘEDPOKLADY PRO VZNIK KOALIC VE SKOTSKU A WALESU	30
4.2. KOALICE SKOTSKÉ LABOURISTICKÉ STRANY A SKOTSKÝCH LIBERÁLNÍCH DEMOKRATŮ V LETECH 1999 – 2003	35
4.3. KOALICE SKOTSKÉ LABOURISTICKÉ STRANY A SKOTSKÝCH LIBERÁLNÍCH DEMOKRATŮ V LETECH 2003 – 2007	38
4.4. KOALICE VELŠSKÉ LABOURISTICKÉ STRANY A VELŠSKÝCH LIBERÁLNÍCH DEMOKRATŮ V LETECH 2000 – 2003	40
4.5. KOALICE VELŠSKÉ LABOURISTICKÉ STRANY A PLAID CYMRU V LETECH 2007 – 2011.....	44
4.6. MOŽNÉ FAKTORY OHROŽUJÍCÍ STABILITU TĚCHTO KOALIČNÍCH VLÁD	46
5. ŠKOLNÉ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH: PŘÍSTUP BRITSKÝCH A REGIONÁLNÍCH VLÁD.....	48
5.1. PŘÍSTUP BRITSKÝCH VLÁD	48
5.2. PŘÍSTUP SKOTSKÝCH VLÁD	49
5.3. PŘÍSTUP VELŠSKÝCH VLÁD	51
5.4. PŘÍČINY ROZDÍLNÝCH PŘÍSTUPŮ U LABOURISTICKÉ STRANY VE WESTMINSTERU, SKOTSKU A WALESU.....	51
ZÁVĚR.....	54
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	56
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57

Úvod

Devoluce byla bez pochyby jednou z nejvýznamnějších ústavně-právních změn představených vládou New Labour po roce 1997. Deklarovanými cíli těchto změn přitom byla snaha o přiblížení veřejné správy blíže občanům, její větší otevřenost vůči nim a posílení jejich práv. Tyto cíle se promítly i v přesunu některých pravomocí z centra na nižší úroveň, což rozumíme právě procesem devoluce. Devoluce tedy přináší větší autonomii jednotlivých regionů v rozhodování o záležitostech, jež se jich přímo týkají. Devoluční proces ve Spojeném království se v rozdílné míře dotkl Severního Irska, Skotska a Walesu. Případ Severního Irska je však v mnoha ohledech velmi specifický a vzhledem k tématu práce se tak zaměřím jen na koaliční vládnutí ve Skotsku a Walesu.

Již v roce 1997 byly v referendech přijaty návrhy na ustanovení Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění. Jedním ze záměrů architektů devoluce bylo vytvořit oproti westminsterskému modelu více konsensuální styl politiky, čemuž odpovídá i nastavení volebních systémů, jež ve svém důsledku vedou k poměrnému zastoupení jednotlivých politických stran. Volební systémy do nově vzniklých legislativních institucí tak vedou k výrazně častější tvorbě vládních koalic než většinový volební systém typický pro volby do dolní komory britského parlamentu. Všechny regionální koalice ve Skotsku a Walesu byly přitom vedeny regionálními organizacemi Labouristické strany. Ve Skotsku zatím vznikly dvě koaliční vlády, a sice v letech 1999-2003 a 2003-2007, přičemž v obou byli menším koaličním partnerem skotští liberální demokraté. Walesu vládla koalice velšských labouristů a liberálních demokratů v letech 2000-2003 a koalice velšských labouristů s Plaid Cymru v letech 2007-2011.

Cílem práce je odpovědět na otázku, jak a zda vůbec ovlivňují celobritské politické preference Labouristické strany stabilitu těchto regionálních koaličních vlád. Lze totiž předpokládat, že i na formování koalic na sub-národní úrovni mají určitý vliv celonárodní strategie politických stran. Zda se regionální organizace britských stran budou držet hlavního programu své strany, by pak mělo záviset především na podobě stranické soutěže v daných regionech. Jinak řečeno, lze očekávat, že se regionální organizace rozhodnou k určité modifikaci či přímo změně programu, pokud by jim tento krok mohl přinést přízeň voličů. Otázkou tedy je, zda regionální organizace Labouristické strany prosazovaly celobritský program strany nebo zda se soustředily na lokální zájmy. Souvislost s koaličním vládnutím je v tom, že pokud by se labouristé

v regionálních vládách rozhodli držet celobritského programu své strany, nemuseli by mít dostatek manévrovacího prostoru ke kompromisům a udržení stabilní vládní koalice.

Práce se nejdříve zaměří na obecná východiska, jimiž bude stručně definování procesu devoluce a jeho základních rysů ve Skotsku a Walesu. Dále budou krátce představeny nově vzniklé legislativně-exekutivní instituce. Následně bude nastíněna problematika stranických systémů a volebního chování ve Skotsku a Walesu. Poté se práce zaměří na Labouristickou stranu a její přístup k devoluci. Kapitola bude zkoumat, jak tato strana přistupuje k tak významné institucionální změně, kterou navíc sama iniciovala. V další části se pokusím analyzovat důvody vzniku a průběh labouristy vedených koaličních vlád v těchto regionech. Vedle nejvýraznějších prosazovaných politik se následně budu snažit poukázat na potenciální zdroje nestability těchto vlád. Poslední kapitola práce se pak zaměří na politiku v oblasti financování vyššího vzdělávání z pohledu vlád ve Westminsteru, Skotsku a Walesu. Zde bude moje pozornost konkrétně zaměřena na problematiku školného. Téma školného je zvoleno z toho důvodu, že je na něm možné sledovat rozdílné přístupy centra a regionů. Tato problematika byla zároveň předmětem sporů mezi liberálními demokraty a labouristy na regionální úrovni.

Otázky související s devolučním procesem ve Velké Británii jsou reflektovány zejména v britské odborné literatuře a časopisech. Z českých autorů publikovala odborné statě na téma britské devoluce například Blanka Říchová. Monografie Lenky A. Rovné *Kdo vládne Británii?* (2004) poskytuje základní přehled o britském politickém systému. Maxmilián Strmiska se ve své publikaci *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko* (1998) věnuje regionálním stranám, jak z teoretického, tak faktografického hlediska. Zmíněné statě a monografie však byly publikovány již před několika lety a nemohou tak poskytnout zcela aktuální informace. Navíc se téměř nevěnují problematice koaličního vládnutí v nově vzniklých exekutivách. Za nejprínosnější literaturu při zpracování tohoto tématu považuji monografii Jonathana Bradburyho a dalších autorů *Devolution, regionalism and regional development: the UK experience* (2008), jež je zaměřena přímo na proces devoluce, a dále pak obsáhlou publikaci o britské politice *British Politics* (2006) od Dennise Kavanagha. Využila jsem i britské odborné časopisy a několik odborných statí, jež jsou k nalezení na webových stránkách *Political Studies Association* a *Economical*

and Social Research Council. Aktuální informace pak lze čerpat z webových stránek zkoumaných institucí a politických stran.

Role Labouristické strany v devolučním procesu a regionálních koaličních vládách je jistě zajímavý fenomén, jímž je vhodné se zabývat, chceme-li mít úplný obraz o postavení této strany na britské politické scéně. Přínosem této práce by pak mohlo být zejména přiblížení působení Labouristické strany v regionálních koaličních vládách vzniklých v důsledku procesu devoluce, jež je jen velmi málo reflektováno v české odborné literatuře.

1. Proces devoluce ve Skotsku a ve Walesu

1.1. Základní rysy devoluce ve Skotsku a Walesu

Procesem devoluce rozumíme přenesení kompetencí v určitých oblastech z centra na nižší úroveň. V důsledku tohoto procesu získalo Skotsko a Wales samostatné legislativní a exekutivní orgány.¹ Devoluce ve Spojeném království je asymetrická, a to jak ve smyslu teritoriálním, tak i ve smyslu přenesených pravomocí. Na rozdíl od federalizace zůstávají nově vzniklé instituce ústavně podřízeny britskému parlamentu, v souladu s doktrínou jeho suverenity. Britský parlament tak může upravovat a rušit zákony, jež přenášejí pravomoci z centra na nově vzniklé instituce.² Že se tak stane je však velmi nepravděpodobné, už jen vzhledem k vysoké legitimitě nových přímo volených institucí. Naopak sledujeme zcela opačný trend, jelikož dochází k rozšiřování pravomocí přenesených na regionální úroveň.

Myšlenky na rozšíření autonomie mají zejména ve Skotsku dlouhou historii. Nejvážnější pokus o dosažení větší autonomie v rozhodování o regionálních záležitostech byl ve Skotsku zmařen referendem v roce 1979. Tehdy se sice většina voličů vyslovila pro návrh labouristické vlády na zřízení voleného shromáždění, avšak díky nízké volební účasti nebyla splněna podmínka podpory alespoň 40 % všech právoplatných voličů. Ve Walesu se v referendu téhož roku rozhodovalo také o vzniku voleného shromáždění, jež by však mělo méně pravomocí než to skotské. Návrh byl zamítnut téměř 80 % voličů.³ Regionální politické strany, Labouristická strana a tehdejší Liberální strana však ve svých programech podporovaly prohloubení autonomie těchto regionů nadále, i když samozřejmě v odlišné míře.

Ve Skotsku stála Labouristická strana a Liberální strana u vzniku Skotské ústavní rady (*The Scottish Constitutional Convention*), jež se poprvé sešla v roce 1989. V této radě zasedli vedle zástupců dvou zmíněných stran i skotští zelení, některé významné regionální osobnosti, zástupci odborů a představitelé různých občanských sdružení.⁴ V roce 1995 rada ukončila svojí činnost vydáním dokumentu nazvaného

¹ GAY, O. – LEEKE, M. – SEAR Ch., *An Introduction to Devolution in the UK*. Parliament and Constitution Centre: Research Paper 03/84, 2003, s. 12.

² *Ibid.*, s. 7.

³ KAVANAGH, D., et al., *British Politics*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 330.

⁴ Jednání této rady se tak neúčastnili skotští konzervativci preferující status quo a zástupci Skotské národní strany, kteří zde neviděli možnost prosadit návrh na úplnou nezávislost Skotska, což je jejich dlouhodobý cíl. Samotný proces devoluce však skotští nacionalisté podporovali, jelikož v něm viděli jednu z cest, jak postupně dosáhnout právě tohoto cíle. (*Ibid.*, s. 328-329)

Scotland's Parliament, Scotland's Right, na jehož základě labouristé vypracovali návrh na provedení devoluce *Scotland's Parliament*, jež byl zveřejněn po volbách v roce 1997.⁵ Tento dokument tak na doporučení Skotské ústavní rady obsahoval návrh na zavedení volebního systému s prvky poměrného zastoupení či požadavek na oproti britskému parlamentu větší zastoupení žen v novém parlamentu.⁶

Ve Walesu nic podobného neproběhlo. Wales byl tradičně s Anglií v mnoha ohledech více vzájemně propojen než Skotsko a podpora rozsáhlejší samosprávy zde byla vždy znatelně méně rozšířena. Velšští labouristé tak v roce 1992 zřídili vlastní komisi vedenou tehdejším stínovým státním tajemníkem pro Wales Ronem Daviesem, jež o čtyři roky později prezentovala návrh na přenesení některých pravomocí do Walesu a to v dokumentu nazvaném *Preparing for New Wales*. Finální plán na uskutečnění velšské devoluce *A Voice for Wales* byl představen také v roce 1997.⁷

Fakt, že zmíněné politické strany deklarovaly svojí podporu devoluci i po neúspěšných referendech, přispěl k tomu, že případná devoluce byla nadále tématem veřejné diskuze. Dalším faktorem bylo období vlády konzervativců v letech 1979 – 1997, během něhož zavládl mezi mnoha Skoty a Velšany pocit určité nelegitimity westminsterské vlády při rozhodování o těchto regionech, jež byl zesílen nepopularitou konzervativci prosazované politiky.⁸ Konzervativci totiž v Dolní sněmovně britského parlamentu získávají obvykle jen málo skotských a velšských křesel.

Před zahájením procesu devoluce byly nejvýznamnějšími orgány pro správu Skotska a Walesu ministerstva pro tyto oblasti (*The Scottish Office; The Welsh Office*). Státní tajemníci pro tyto oblasti a jím odpovídající ministerstva měli za úkol aplikovat politiku vlády v těchto regionech, přičemž ji mohli případně částečně přizpůsobit tamějším odlišným podmínkám.⁹ Posty státních tajemníků pro Skotsko a Wales však byly a stále jsou obsazovány zástupci vládnoucí strany. Vzhledem k rozdílné míře

⁵ GAY, O. – LEEKE, M. – SEAR, Ch., *An Introduction to Devolution in the UK*, op. cit., s. 18.

⁶ MCGARVEY, N., *Devolution in Scotland: Change and continuity*. In BRADBURY, J., et al. *Devolution, regionalism and regional development: the UK experience*. Londýn: Routledge, 2008, s. 26.

⁷ GAY, O. – LEEKE, M. – SEAR, Ch., *An Introduction to Devolution in the UK*, op. cit., s. 22.

⁸ MCGARVEY, N., *Devolution in Scotland: Change and continuity*, In BRADBURY, J., et al., op. cit., s. 27.

⁹ Po zahájení procesu devoluce byla tato ministerstva postupně přejmenována na *Scotland Office* a *Wales Office*. Jejich role doznala značných změn, zejména ve smyslu ztráty autonomie i kompetencí. Dnes se státní tajemníci a jím odpovídající ministerstva podílí především na koordinaci politik, na jejichž implementaci mají vliv jak britská vláda, tak vlády regionální. Státní tajemníci by zároveň měli i nadále zastupovat zájmy daných regionů při jednáních o záležitostech z nepřenesených oblastí.

podpory politických stran v jednotlivých regionech tak obsazení těchto postů ne vždy reflektovalo přání většiny skotských, respektive velšských voličů. Převedení většiny jejich pravomocí na přímo volené instituce tak do procesu správy těchto regionu přidává výrazný demokratizující element.

1.2. Skotský parlament

Pro ustanovení jednokomorového Skotského parlamentu (*The Scottish Parliament*) se v referendu uskutečněném 11. září 1997 kladně vyslovilo 74,3 % voličů při volební účasti 60,4 %. V referendu se zároveň rozhodovalo o tom, zda má mít nově vzniklý parlament pravomoc modifikovat výši daně z příjmu. Tento návrh nakonec schválilo 63,5 % voličů.¹⁰

Základem skotské devoluce se stal Zákon o Skotsku (*The Scotland Act 1998*), jenž tomuto regionu přiznal vlastní parlament a exekutivní moc. Skotský parlament získal pravomoc přijímat primární a sekundární legislativní akty v oblastech, jež nebyly výslovně vymezené pro rozhodování ve Westminsteru.¹¹ O oblastech, ve kterých nebyly pravomoci přeneseny, může parlament vést diskuze. Na základě úmluvy (*The Sewel Convention*) britský parlament legislativně upravuje záležitosti z přenesených oblastí jen se souhlasem Skotského parlamentu.¹²

Skotský parlament tak v praxi může přijímat legislativní akty v oblasti zdravotnictví, vzdělávání, místní správy, řady sociálních služeb, bydlení, turismu, dopravy týkající se skotského území, řady oblastí práva a vnitřních záležitostí, policie, hasičů, národního dědictví, zemědělství, rybolovu, lesnictví, sportu, umění, statistiky a veřejných archivů.¹³ Skotský parlament také může měnit sazbu daně z příjmu fyzických osob maximálně o 3% oproti sazbě určené britskou legislativou, tato pravomoc však nebyla zatím parlamentem využita.¹⁴

¹⁰ KAVANAGH, D., et al., *British Politics*, op.cit., s. 330-331.

¹¹ Britský parlament má stále výhradní právo přijímat legislativu zejména v oblasti ústavních změn, národní obrany a bezpečnosti, zahraniční politiky, energetiky, imigrace, občanství, etických otázek v oblasti zdravotnictví, televizního vysílání, obchodu a průmyslu, systému sociálního zabezpečení, hospodářské a měnové politiky, dopravní infrastruktury (netýkající se výhradně Skotska), politiky zaměstnanosti a rovných příležitostí.

(YONWIN, J. - WHITE I., *Devolution in Scotland*. House of Commons Library: Parliament and Constitutional Centre, 2004, s. 4.)

¹² GAY, O. – LEEKE, M. – SEAR, Ch., *An Introduction to Devolution in the UK*, op. cit., s. 14.

¹³ YONWIN, J. - WHITE, I., *Devolution in Scotland*, op.cit., s.5.

¹⁴ Rozpočtové pravomoci Skotského parlamentu budou výrazně rozšířeny na základě nového Zákona o Skotsku (*The Scotland Act 2012*).

Skotský parlament má 129 členů (*Members of the Scottish Parliament*, MSPs). Ti jsou voleni podle smíšeného volebního systému, takzvaného systému dodatečných mandátů (*Additional Member System*, AMS). V tomto systému má každý volič dva hlasy. 73 poslanců je voleno většinovým systémem First-past-the-post (FPTP) a zbývajících 56 systémem poměrného zastoupení s použitím pevně vázaných kandidátských listin, kdy je zvoleno sedm poslanců v každém z osmi obvodů. Obvody používané při volbě systémem FPTP jsou s malými změnami totožné s obvody, ve kterých se volí do Dolní sněmovny. Podle regionálních kandidátek se volí ve stejných obvodech jako při volbách do Evropského parlamentu. Funkční období parlamentu je čtyřleté, volby se konají v pevně stanoveném termínu.¹⁵

V čele exekutivy¹⁶ stojí první ministr (*First Minister*). Exekutiva se dále skládá z jeho zástupce (*Deputy First Minister*), kabinetu (*Cabinet Ministers*), dalších ministrů (*Junior Ministers*) a dvou poradců v oblasti práva (*Law Officers*). Formálně musí být parlamentem schváleni všichni členové exekutivy.¹⁷ Exekutivní pravomoci byly přeneseny i v některých oblastech, jež jinak spadají pod primární legislativu britského parlamentu (*executive devolution*). Skotská exekutiva získala pravomoci v osmi dalších oblastech, jež se týkají vzdělávání, podnikání, dopravy, zdravotnictví, justice, životního prostředí a venkova. V neposlední řadě pak exekutiva odpovídá za hospodaření s rozpočtem. Skotská a velšská exekutiva jsou při svém rozhodování omezeny velikostí rozpočtů, jež odráží finanční prostředky poskytnuté z centra prostřednictvím každoročního blokového grantu. Regionální vlády však mají autonomii v rozhodování o jejich alokaci.¹⁸

¹⁵ ŘÍCHOVÁ, B., Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna. In DVOŘÁKOVÁ, V., et al., *Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, s. 132-133.

¹⁶ Oficiální název skotské exekutivy je podle zmíněného zákona *Scottish Administration*, v praxi se však užíval název *Scottish Executive*. Od počátku menšinové vlády Skotské národní strany v roce 2007 začala tato strana používat označení *Scottish Government*. (MCGARVEY, N., *Devolution in Scotland: Change and continuity*. In BRADBURY, J., et al., *op. cit.*, s. 29.)

¹⁷ GAY, O. – LEEKE, M. – SEAR, Ch., *An Introduction to Devolution in the UK*, *op. cit.*, s.21-22.

¹⁸ Objem finančních prostředků určených pro Skotsko a Wales se každý rok mění. Jeho výše je vypočítávána podle takzvané Barnettovy formule, definované v 70. letech, kdy byla devoluce poprvé vážně zvažována. Formule bere v úvahu počet obyvatel a zároveň změny ve financování určitých oblastí na území Anglie. Avšak Wales a Skotsko poté nejsou alokací prostředků do daných oblastí v Anglii nijak vázány. Podle uvážení britské vlády pak mohou Skotsko i Wales dostat finanční prostředky i nezávisle na této formuli. (HAZELL, R. – PAUN, A., *Centralised Power and Decentralised Politics in the Devolved UK*. University College London, 2008, s. 9.)

1.3. Velšské národní shromáždění

Vznik Velšského národního shromáždění (*The National Assembly for Wales*) byl schválen referendem dne 18. září 1997. Referendum se tak konalo o týden později než ve Skotsku, jelikož se předpokládalo, že skotské ano pomůže přesvědčit nerozhodnuté velšské voliče. Kladného výsledku referenda však mělo být docíleno i snahou konat referendum co nejdříve, dokud ještě měli voliči podle labouristů v paměti nepopulární vlády konzervativců.¹⁹ Následně se potvrdil předpoklad vyrovnaného výsledku, kdy se pro návrh vyslovila těsná většina 50,3 % voličů při účasti 50,1 %.²⁰

Proces devoluce následně začal přijetím Zákona o vládě ve Walesu (*The Government of Wales Act 1998*), jenž zřídil Velšské národní shromáždění. Zákon přitom původně formálně nerozlišoval mezi legislativní a exekutivní mocí. Shromáždění tak mělo jen delegovat některé své pravomoci na ministry a nadále za ně nést odpovědnost. Hlavním představitelem shromáždění byl první tajemník (*First Secretary*), jež stál v čele výkonného výboru. V praxi však v mezích povolených daným zákonem docházelo k postupnému oddělování legislativní a exekutivní moci, kdy výkonný výbor plnil funkce exekutivní složky moci a začal tak nazýván vládou. Vedle toho byla přejmenována funkce prvního tajemníka na prvního ministra.²¹

Shromáždění původně mělo jen právo tzv. sekundární legislativy. Shromáždění tak mohlo jen projednávat a doplňovat návrhy zákonů britské vlády, o nichž následně hlasoval britským parlament. Shromáždění tedy mělo jen určité pravomoci ve výslovně určených oblastech, kam patřilo především zdravotnictví, vzdělávání, průmysl, zemědělství, životní prostředí, bydlení, sociální služby, dopravní infrastruktura, sport, turismus, umění a národní dědictví.²²

Na základě druhého Zákona o Walesu (*The Government of Wales Act 2006*) pak došlo k úplnému oddělení legislativy a exekutivy. Vláda (*Welsh Assembly Government*) je vedena prvním ministrem (*First Minister*), a skládá se dále z ministrů kabinetu (*Ministers*), dalších ministrů (*Deputy Ministers*) a poradce vlády pro legislativní záležitosti (*Counsel General*). Vláda je odpovědná shromáždění.

¹⁹ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al. *Devolution, regionalism and regional development: the UK experience*. Londýn: Routledge, 2008, s. 47.

²⁰ GAY, O. - LEEKE, M. - SEAR, Ch., *An Introduction to Devolution in the UK*, op.cit., s. 22.

²¹ ŘÍCHOVÁ, B., Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna. In DVOŘÁKOVÁ, V., et al., op.cit., s. 118.

²² Ibid.

Přijetím tohoto zákona shromáždění také získalo možnost požádat státního tajemníka pro Wales o povolení navrhopvat a schvalovat primární legislativní akty ve dvaceti vymezených oblastech, jež zhruba odpovídaly oblastem, o nichž rozhoduje Skotský parlament. V praxi tak po souhlasu ministra pro Wales musel tuto žádost schválit i britský parlament. Obdobná pravomoc mohla být shromáždění také udělena v konkrétních zákonech přijatých britským parlamentem. Shromáždění pak také dostalo možnost získat pravomoci upravovat primární legislativu ve všech přenesených oblastech, pokud to ovšem občané odsouhlasí v referendu a následně schválí britský parlament.²³ Další rozšíření pravomocí tak nastalo v roce 2011, kdy 3. března proběhlo referendum, ve kterém Velšané souhlasili²⁴ s udělením práva přijímat primární legislativní akty v přenesených oblastech. Tyto změny vešly v platnost po volbách v květnu 2011.²⁵

Velšské národní shromáždění má celkem 60 členů (*Assembly Members*, AMs). Z toho 40 je voleno většinovým systémem FPTP. Zbývajících 20 mandátů je rozděleno dle stranických kandidátek v pěti regionech, za každý jsou tak voleni čtyři zástupci.²⁶ Volební systém je tak obdobný jako ve Skotsku. Zde jsou však dvě třetiny shromáždění voleny většinově, což znamená menší proporcionalitu zastoupení než ve Skotsku.

1.4. Nástroje mezivládní koordinace

Mezivládní dohody v decentralizovaných či přímo federalizovaných státních útvarech umožňující pomocí různých nástrojů koordinovat postupy v oblastech, jež jsou formálně či fakticky sdílené. Zároveň by měly poskytovat nástroje k řešení případných rozporů mezi jednotkami vládnutí. Takto směřované dohody obvykle ustanovují určité orgány k formálnímu setkávání a spolupráci ministrů či státních úředníků. Za nástroj

²³ The history of Welsh devolution. *National Assembly for Wales*. Dostupné z:

www.assemblywales.org/abthome/role-of-assembly-how-it-works/history-welsh-devolution.htm

²⁴ Referendum skončilo výsledkem 63,5 % PRO a 36,5 % PROTI při volební účasti 35,6 %. Tento výsledek můžeme považovat za důsledek zvyšující se podpory devoluce, kdy s tímto procesem sice tehdy souhlasilo kolem dvou třetin Velšanů, avšak nadpoloviční většina pochybovala o vlivu shromáždění na situaci ve Walesu. (Results of the National Assembly for Wales Referendum 2011. Dostupné z:

www.assemblywales.org/11-017.pdf; SCULLY, R. - WYN JONES, R., *Devolution in Wales: What Does the Public Think?*. Economic and Social Research Council, 2004, s. 1-3.)

²⁵ History of Devolved Government in Wales. *Welsh Government*. Dostupné z:

<http://wales.gov.uk/about/history/devolved/?lang=en>

²⁶ ŘÍCHOVÁ, B., *Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna*. In DVOŘÁKOVÁ, V., et al., op.cit., s. 133.

sloužící podobnému účelu však bývají považovány i formální či neformální setkání odpovědných politiků uvnitř aparátu strany vládnoucí na více úrovních.²⁷

Podobné dohody, označované jako konkordáty (*concordats*), jsou klíčovým aspektem systému mezivládní spolupráce i v post-devolučním Spojeném království. Konkordáty mají podobu právně nevynutitelných pravidel a slouží ke koordinaci činnosti mezi centrální vládou a regionálními vládami, případně mezi takovými to exekutivami navzájem. První konkordáty začaly vznikat od roku 1998, aby se jejich formulace mohly účastnit i nově vzniklé instituce. Jejich prvotní cíl byl přitom hladký průběh přesunu pravomocí.²⁸ 1. října 1999 byl pak představen finální dokument obsahující dvě části. První část *The Memorandum of Understanding* upravuje vztahy mezi vládami v oblastech, kde by mohlo dojít k nejasnostem ohledně rozdělení kompetencí. Druhá část zakládá výbor k setkávání ministrů britské vlády i vlád regionálních (*Joint Ministerial Committee, JMC*), přičemž ministři britské vlády těmito jednáním předsedají. Zároveň ustanovuje první čtyři konkordáty, upravující koordinaci politik Evropské unie na území Velké Británie, dále vzájemné vztahy v relevantních oblastech zahraniční politiky, finanční podpory průmyslových odvětví a vedení statistik.²⁹ Od počátku procesu byly samozřejmě přijaty i konkordáty upravující jednání o dalších oblastech.³⁰

V případě, že se spory mezi jednotkami vládnutí nepodaří vyřešit ani pomocí zmíněných mechanismů, rozhodoval v poslední instanci Právní výbor (*The Judicial Committee of the Privy Council*). Na základě zákona z roku 2005³¹ však jeho roli převzal Nejvyšší soud (*Supreme Court of the United Kingdom*).

Labouristé předpokládali, že jejich stranická disciplína bude hlavním mechanismem kontroly a nástrojem koordinace celého devolučního procesu. To bývá označováno za jeden z důvodů, proč proces devoluce zatím probíhal poměrně hladce. V období 1999-2007, kdy byly labouristé vládní stranou jak ve Westminsteru, tak ve Skotsku a Walesu, k žádným větším rozporům nedošlo. Očekávalo se tak, že zmíněné

²⁷ POIRIER, J., *The Functions of Intergovernmental Agreements: Post-Devolution Concordats in a Comparative Perspective*. London: The Constitution Unit, 2001, s. 7-10.

²⁸ Ibid., s. 18-19.

²⁹ GAY, O., *Devolution and Concordats*. Parliament and Constitution Centre: Research Paper 99/84. 1999, s. 24-27.

³⁰ Aktuální seznam konkordátů je k dispozici na webových stránkách skotské a velšské vlády.

Dostupné z: <http://www.scotland.gov.uk/About/concordats>,
<http://wales.gov.uk/about/organisationexplained/intergovernmental/concordats/?lang=en>

³¹ *The Constitutional Reform Act 2005*.

mechanismy budou podrobeny skutečnému testu, až ve chvíli, kdy budou na daných úrovních vládnout odlišné politické strany. Avšak ani nástup vlády Skotské národní strany v roce 2007 ve Skotsku ani vznik koalice konzervativců a liberálních demokratů ve Westminsteru v roce 2010 nepřinesl větší rozpory mezi oběma úrovněmi vládnutí. Důležitou roli však hrál i fakt, že většina jednání není vedena politiky, ale státními úředníky, jež nadále patří pod jednotnou *Home Civil Service*.³²

³² MCCONELL, A. - MCGARVEY, N., *Has Scottish Devolution Been A Success?*. Paper presented to the Political Studies Association Annual Conference, Belfast, 3.-5. 4. 2012, s. 21.

2. Stranické systémy a volební chování ve Skotsku a Walesu

2.1. Stranický systém Skotska

Podle politologa Petera Maira je stranický systém plně institucionalizován až ve chvíli, kdy strany soutěží o možnost získat moc v exekutivním orgánu. Stranický systém Skotska, jenž vznikl na základě voleb do Dolní sněmovny, kdy se strany ucházely jen o daný počet skotských křesel, podle této definice není pravým stranickým systémem. Skutečný stranický systém Skotska tak vzniká v roce 1999.³³ Hlavní roli ve stranickém systému Skotska hrají dva typy stran, a sice skotské organizace celobritských stran a jedna strana regionální.³⁴

Ve volbách do Dolní sněmovny jsou zde labouristé již od konce 60. let jednoznačně nejúspěšnější stranou. Při volbách do Skotského parlamentu však pozici skotských labouristů (*The Scottish Labour*) jako nejsilnější strany ohrožuje Skotská národní strana (*The Scottish National Party*, SNP). Tyto dvě strany přitom s v mnohém podobnými programy v sociální a ekonomické oblasti usilují o přízeň podobných skupin voličů. Když se však na konci 90. let i skotští labouristé posunuli programově spíše do středu politického spektra, začala se SNP prezentovat jako jediná autentická středo-levicová strana na skotské politické scéně.³⁵ Nejvýraznějším dlouhodobým cílem SNP je však nezávislost Skotska v rámci Evropské unie.³⁶

Vzhledem k federalizované organizační struktuře liberálních demokratů jsou skotští liberální demokraté (*The Scottish Liberal Democrats*) regionální organizací britské strany s největší mírou autonomie. Volební systém používaný při volbách do Skotského parlamentu zdejší liberální demokraty neznevýhodňuje jako FPTP při volbách do Dolní sněmovny. I když zde byli zatím vždy co do zisku křesel až čtvrtí,

³³ Cit. podle MASSETTI, E., *The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution*. University of Sussex Working Paper No 107, 2008, s. 8.

³⁴ Strmiska definuje regionální stranu jako „formaci s ohraničenou voličskou základnou a mobilizačními zdroji, reprezentující sub-státní, regionální společenství zájmů v regionálně definovaném operačním prostoru.“ (STRMISKA, M., *Regionální strany a stranické systémy*, Brno: Centrum pro demokracii a kulturu, 1998, s. 11.)

³⁵ Ibid., s. 143.

³⁶ Po druhé světové válce Skoti profitovali z hospodářské a sociální politiky britské vlády a myšlenka rozsáhlejší autonomie či dokonce samostatnosti nebyla věnována větší pozornost. V polovině 60. let se však hospodářská situace zhoršila a Skotsko zaostávalo za ostatními částmi Velké Británie. Podpora SNP tak mnohdy odrážela jen nespokojenost s britskou vládou a SNP tedy měla velmi nestabilní voličskou základnu. Separatistické tendence však byly posíleny nalezením ložisek ropy v Severním moři. Představa, že by v důsledku odtržení Skotska od Spojeného království došlo k oživení skotského hospodářství, se vedle zdůrazňování skotské identity a zájmů objevuje v rétorice představitelů SNP dodnes.³⁶ (RAMSDEN, J., et al., *Oxfordský průvodce britskou politikou*, Praha: Prostor, 2006, s. 743-744.; ROVNÁ, L., *Kdo vládne Británii?*, Praha: SLON, 2004, s. 178.)

účast ve vládní koalici se skotskými labouristy jim umožnila, jak bude popsáno dále, značně ovlivnit politiku skotské vlády. Při volbách do Dolní sněmovny se liberální demokraté ve Skotsku i ve Walesu ve své rétorice vymezovali proti podle nich socialistickým tendencím Labouristické strany, zatímco v Anglii se prezentovali jako progresivní síla vůči konzervativcům.³⁷ Předvolební programy liberálních demokratů pro volby do Skotského parlamentu pak obsahovaly především řadu spíše levicových návrhů, jež se strana pokoušela následně prosadit do programů koaličních vlád vedených skotskými labouristy.

Skotská konzervativní a unionistická strana (*The Scottish Conservative & Unionist Party*), regionální organizace britské Konzervativní strany, nikdy nekladla velký důraz na skotskou identitu a devoluci podle labouristického návrhu nepodporovala. Odmítání devoluce však stavělo regionální organizace strany do zvláštní situace, kdy jejich zástupci kandidovali do parlamentu, jehož zřízení strana hlasitě odmítala. Krátce po počátku procesu devoluce tak konzervativci svůj odmítavý přístup značně zmírnili.³⁸ Strana je však ve Skotsku stále spojována s obdobím thatcherismu, který zde byl velmi nepopulární. Skotský elektorát navíc upřednostňuje spíše levicově a centristicky orientované strany, což donutilo skotské konzervativce, jež také užívají v rámci stranické organizační struktury značnou míru autonomie, částečně přizpůsobit svůj program požadavkům a hodnotám prisuzovaným většině skotských voličů.³⁹ Ve volbách do Skotského parlamentu jsou zdejší konzervativci co do zisku křesel zejména díky proporčním aspektům volebního systému třetí nejúspěšnější stranou, následovanou skotskými liberálními demokraty.

Ve Skotsku působí i několik menších stran, z nichž dokonce některé také díky nastavení volebního systému získaly křesla ve Skotském parlamentu. Konkrétně jde o Skotskou stranu zelených (*The Scottish Green Party*, SGP) a Skotskou socialistickou stranu (*The Scottish Socialist Party*, SSP). Křesla ve Skotském parlamentu se naopak zatím nepodařilo získat regionálním organizacím pravicové euroskeptické Strany za nezávislost spojeného království (*The United Kingdom Independence Party*, UKIP) a kontroverzní nacionalistické Britské národní straně (*The British National Party*, BNP).

³⁷ HOLMES, A., Devolution, Coalitions and the Liberal Democrats: Necessary Evil or Progressive Politics?. In *Parliamentary Affairs*, 2007, (60) 4, s. 539.

³⁸ STRMISKA, M., *Regionální strany a stranické systémy*, op.cit., s. 136.

³⁹ MASSETTI, E., *The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution*, op.cit., s.12-13.

Skotskou stranickou scénu tedy tvoří zejména tři strany, jež můžeme zařadit v politickém spektru na levý střed či střed. Jedinou relevantní stranou pravého středu jsou skotští konzervativci. Podobu skotského stranického systému lze z velké části vysvětlit tím, že Skotům je připisována spíše rovnostářská a kolektivistická povaha. Ve srovnání s Angličany preferují větší roli státu ve společnosti, zejména v poskytování veřejných služeb, a větší míru redistribuce.⁴⁰

2.2. Stranický systém Walesu

Také ve Walesu hrají i po začátku procesu devoluce hlavní roli na politické scéně nadále strany, jež získávají mandáty při volbách do Dolní sněmovny. Zároveň zde můžeme najít i řadu dalších podobností se skotským stranickým systémem.

Velšská labouristická strana je i zde ve volbách do Dolní sněmovny od poloviny 20. století tradičně nejúspěšnější stranou. Přitom se ukázalo, že pro voliče byl důležitější přístup strany k tématům, jako je nezaměstnanost, zdravotnictví a školství než k otázkám týkajících se výhradně území Walesu.⁴¹ Velšští labouristé však mají již delší dobu problém mobilizovat voliče, navíc čelí konkurenci regionální strany Plaid Cymru v některých klíčových obvodech. Pod vedením Rhodriho Morgana tak přistoupili na zdůraznění velšské identity a sice modifikací svého názvu na *Welsh Labour: the True Party of Wales* a zdůrazňováním velšských zájmů.⁴²

Velšská regionální strana Plaid Cymru⁴³ se dnes na ose pravice-levice řadí napravo od SNP, stále však nalevo od liberálních demokratů.⁴⁴ Plaid Cymru nebyla většinou zcela konkrétní a důrazná při prezentování svých požadavků na stupeň autonomie Walesu.⁴⁵ Avšak stejně jako SNP, i velšská Plaid Cymru v současnosti

⁴⁰ KEATING, M., Policy convergence and divergence in Scotland under Devolution. Economic and Social Research Council, 2005, s. 95.

⁴¹ LAFFIN, M. - TAYLOR, G. - THOMAS, A., Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party. Paper presented to the Annual Conference of the Political Studies Association, University of Leicester, 2003, s. 3.

⁴² Ibid., s. 5.

⁴³ Strana Plaid Cymru byla založena roku 1925 původně jako hnutí usilující o zachování velšského jazyka a kultury. Strana se tradičně identifikovala s katolicismem a vymezovala se tak proti anglikánství konzervativců a sekularismu labouristů. Klasickou politickou stranou se Plaid Cymru stala až v 60. letech. Od té doby zaznamenává pozvolný nárůst podpory. Po vnitřních sporech se ve straně nakonec prosadilo levicové směřování. (RAMSDEN, J., et al., *Oxfordský průvodce britskou politikou*, op.cit., s. 620-621.; ROVNÁ, L., *Kdo vládne Británii?*, op.cit., s. 181.)

⁴⁴ Ibid., s. 161.

⁴⁵ MASSETTI, E., The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution, op.cit., s. 22.

deklaruje podporu plné nezávislosti svého regionu v rámci Evropské unie.⁴⁶ Na rozdíl od SNP, jež dlouhodobě prosazuje referendum o nezávislosti, však Plaid Cymru neprezentovala jasný plán, jak hodlá nezávislosti dosáhnout. Podpora nezávislosti Walesu mezi veřejností je však stále velmi nízká.⁴⁷ Je tak pochopitelné, že se strana soustředí na samostatnou reprezentaci Walesu při jednáních v relevantních orgánech Evropské unie a na rozšíření pravomocí shromáždění.⁴⁸

Velšští liberální demokraté (*The Welsh Liberal Democrats*) zauímají oproti těm skotským více centristické pozice.⁴⁹ Velšští konzervativci (*The Welsh Conservative & Unionist Party*) jsou i zde jedinou relevantní stranou pravého středu. Své kandidáty se při volbách do Velšského shromáždění snaží prosadit i velšští zelení, či regionální organizace UKIP a BNP, zatím však neúspěšně.

Podobnosti se skotským stranickým systémem jsou tak zřejmé. Nejpatrnější rozdíl je v pozici regionální organizace Labouristické strany, jejíž dominantní postavení ve Walesu zatím neohrožuje regionální strana Plaid Cymru. Lze tak usuzovat i z podoby nastavení volebního systému, jež produkuje oproti tomu skotskému méně proporcionální výstupy.

2.3. Volební chování ve Skotsku a Walesu

Výzkumy ukázaly, že britský volič je ochoten volit různé strany v různých typech voleb. Ve volbách do Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění můžeme pozorovat menší podporu Labouristické i Konzervativní strany než při volbách do Dolní sněmovny. Liberální demokraté mají v obou typech voleb podobnou míru podpory. Naopak v regionálních volbách zaznamenávají větší úspěch regionální strany.⁵⁰ Je však nutné dodat, že takové srovnání je vždy problematické. Podpora stranám může časem klesat či stoupat nezávisle na typu voleb. Navíc musíme uvažovat, že labouristé byli téměř po celou dobu sledovaného období vládní stranou ve

⁴⁶ Plaid Cymru: Our Vision - Constitutional. Dostupné z: www.english.plaidcymru.org/constitutional

⁴⁷ S nezávislostí Walesu by podle průzkumů v současnosti souhlasilo 7 % Velšanů. Nezávislost Skotska je přitom podporována 44% jeho obyvatel.

(Welsh Independence Supported By Only 7% Of Residents. *The Huffington Post UK*, online, 1. 3. 2012; Exclusive poll: Scotland close to backing independence. *The New Statesman*, online, 25. 1. 2012)

⁴⁸ Plaid Cymru: Our Vision - Constitutional. Dostupné z: www.english.plaidcymru.org/constitutional

⁴⁹ MASSETTI, E., *The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution*, op.cit., s. 20.

⁵⁰ SCULLY, R. - WYN JONES, R., *Devolution and Electoral Politics in Scotland and Wales*. In *Publius*, 2006, (36), 1, s. 124.

Westminsteru. Nemůžeme vyloučit ani taktické chování některých voličů vzhledem k různým typům volebních systémů.

Při zkoumání voličského chování na regionální úrovni je nutné brát v potaz, zda mají na rozhodování voličů větší vliv regionální nebo celostátní témata. Ukázalo se, že jinou stranu v daných typech voleb podporující ti, pro něž jsou rozhodující regionální témata.⁵¹ Zde můžeme vidět zdroj větší podpory regionálních stran. Voliči zabývající se o témata celostátní pak mohli změnit svoje preference vůči Labouristické straně i kvůli jejímu výkonu ve Westminsteru.

⁵¹ Ibid., s. 129.

Volby do Dolní sněmovny britského parlamentu v roce 1997 znamenaly obrovský úspěch pro Labouristickou stranu v celé Velké Británii.⁵² Labouristé se těšili velké popularitě a tak se očekával jejich úspěch i při prvních volbách do Skotského parlamentu 6. května 1999. Labouristé však zaznamenali určitý propad podpory oproti roku 1997, naopak si polepšila SNP. Následné analýzy výsledků v obvodech ukázaly, že labouristé skutečně ztratili hlasy ve prospěch SNP, avšak i dalších centristicky a levicově zaměřených formací.⁵³ Výsledky totiž ukazují, že část voličů, jež v obvodech volila pro jednu z čtyř hlavních stran, se ve volbě podle kandidátních listin zřejmě rozhodla podpořit jednu z menších stran. Procentuálně ztratili i skotští konzervativci. Volební systém jim však umožnil získat nezanedbatelné zastoupení v novém parlamentu, což pro konzervativce znamenalo určitý návrat na skotskou politickou scénu, jelikož při předcházejících volbách do Dolní sněmovny nezískali ani jedno skotské křeslo. Skotští liberální demokraté skončili čtvrtí, a to i co do zisku křesel.

Tabulka 1: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (1999)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem
Skotská labouristé	38,8 %	53	33,6 %	3	56
SNP	28,7 %	7	27,5 %	28	35
Skotští konzervativci	15,6 %	1	15,5 %	18	19
Skotští lib.dem.	14,2 %	12	12,5 %	5	17
SSP	1,1 %	0	-	1	1
SGP	-	0	3,6 %	1	1
Ostatní	1,6 %	1	7 %	0	1

Zdroj: Scottish Parliament Elections: 6 May 1999. *UK Parliament Website*. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-050.pdf

Poznámka: D. Canavan získal parlamentní křeslo jako nezávislý kandidát.

⁵² General Election results, 1 May 1997. Dostupné z:

www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-038.pdf

⁵³ DENVER, D. - MACALLISTER, I., The Scottish Parliament Elections 1999: An Analysis of the Results. In *The Scottish Affairs*, 1999, (28) 3, s. 12.

Další volby se konaly 1. května 2003. Předešlé volební období vládla koalice labouristů a liberálních demokratů, mírná ztráta podpory labouristů tak mohla být reflexe jejího výkonu ve skotské vládě. Naopak podpora liberálních demokratů a konzervativců se téměř nezměnila. Mírně oslabila také opoziční SNP, i co do zisku mandátů. To bylo přičítáno zejména odchodu populárního Alexe Salmonda z čela strany.⁵⁴ Jistým překvapením byl úspěch dvou malých stran, kdy Skotská socialistická strana získala 6 křesel a Skotská strana zelených dokonce o jedno více. Křesla přitom získaly na úkor labouristů i SNP.⁵⁵

Tabulka 2: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (2003)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem	Změna oproti roku 1999
Skotští labouristé	34,5 %	46	29,4 %	4	50	-6
SNP	23,7 %	9	20,9 %	18	27	-8
Skotští konzervativci	16,6 %	3	15,6 %	15	18	-
Skotští lib.dem.	15,3 %	13	11,8 %	4	17	-
SSP	6 %	0	6,7 %	6	6	+6
SGP	-	0	6,9 %	7	7	+6
Ostatní	3,8 %	2	8,6 %	2	4	+4

Zdroj: Scottish Parliament Elections: 1 May 2003. *UK Parliament Website*. Dostupné z:

www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-046.pdf

Poznámka: J. Turnerová a M. MacDonaldová byly zvoleny jako nezávislé, dále mandát obhájil nezávislý kandidát D. Canavan a parlamentní křeslo získal i kandidát strany *Scottish Senior Citizens Unity Party*.

V historicky třetích volbách do Skotského parlamentu konaných 3. května 2007 získala poprvé nejvíce hlasů SNP, tentokrát opět vedena Alexem Salmondem. Podle průzkumu SNP zvítězila, protože se jí podařilo přesvědčit voliče, že je důvěryhodnou stranou, více orientovanou na skutečné zájmy Skotska než skotští labouristé.⁵⁶ Náskok

⁵⁴ SCULLY, R. - WYN JONES, R., *Devolution and Electoral Politics in Scotland and Wales*, op.cit., s. 119.

⁵⁵ KAVANAGH, D. et al., *British Politics*, op.cit., s. 35.

⁵⁶ MCCONELL, A. - MCGARVEY, N., *Has Scottish Devolution Been A Success?*, op.cit, s. 12.

SNP nad labouristy byl však velmi malý a nestačil na většinu křesel v parlamentu. Skotské labouristy zřejmě také poškodily skandály některých členů strany na lokální úrovni.⁵⁷ Nelze ani vyloučit nespokojenost s výkonem labouristů ve Westminsteru, kde vládli již desátým rokem. S výjimkou SNP však křesla ztratily všechny strany. Ani malým stranám úspěšným v minulých volbách se tentokrát zdaleka tolik nedařilo. Stranické scéně tak znovu dominovaly velké strany.

Tabulka 3: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (2007)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem	Změna oproti roku 2003
Skotští labouristé	32.1 %	37	29.2 %	9	46	-4
SNP	32.9 %	21	31.0 %	26	47	+20
Skotští konzervativci	16.6 %	4	13.9 %	13	17	-1
Skotští lib.dem.	16.2 %	11	11.3 %	5	16	-1
SGP	0.1 %	-	4 %	2	2	-5
Ostatní	2 %	0	10,6 %	1	1	-3

Zdroj: Scottish Parliament elections: 3 May 2007. *UK Parliament Website*. Dostupné z:

www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-046.pdf

Poznámka: Mandát obhájila nezávislá kandidátka M. MacDonaldová.

Čtvrté volby v roce 2011 se konaly již po změně vlády ve Westminsteru a po čtyřleté menšinové vládě SNP ve Skotsku. Sestavení vládní koalice s konzervativci ve Westminsteru se mohlo negativně odrazit na výsledku liberálních demokratů, kteří ze všech stran utrpěli nejvýraznější ztrátu podpory. Lépe byla zřejmě přijata skotská vláda, jelikož SNP se tentokrát již podařilo získat nadpoloviční většinu křesel. Vládě SNP se podle průzkumu podařilo přesvědčit voliče, že na rozdíl od předchozích vlád dokázala zcela využít potenciál devoluce a Skotského parlamentu.⁵⁸ SNP získala hlasy na úkor všech tří zbývajících hlavních stran a podařilo se jí oslovit i skupiny voličů, u nichž se jí

⁵⁷ KAVANAGH, D., et al., *British Politics*, op.cit., s. 36.

⁵⁸ MCCONELL, A. - MCGARVEY, N., *Has Scottish Devolution Been A Success?*, op.cit., s. 12.

dříve příliš nedařilo, například ženy a manuálně pracující.⁵⁹ Nelze přitom nezmínit, že smyslem volebního systému AMS mělo být i omezení pravděpodobnosti zisku většiny křesel právě skotskými nacionalisty, jež měli dlouhodobě v plánu v takovém případě vypsat referendum o nezávislosti. Díky narůstající podpoře této strany se však přesně toto v roce 2011 událo.⁶⁰

Tabulka 4: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (2011)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem	Změna oproti roku 2007
Skotská laboursité	31.7 %	15	26.3 %	22	37	-9
SNP	45.4 %	53	44 %	16	69	+22
Skotští konzervativci	13.9 %	3	12.4 %	12	15	-2
Skotští lib.dem.	7.9 %	2	5,2 %	3	5	-9
SGP	-	-	4,4 %	2	2	-
Ostatní	1,10 %	-	7,7 %	1	1	-

Zdroj: 2011 Election Results. *The Scottish Parliament*. Dostupné z:

www.scottish.parliament.uk/Electionresults/2011%20election/3_Votes_Seats.pdf

Poznámka: Mandát znovu obhájila nezávislá kandidátka M. MacDonaldová.

6. května 1999 se poprvé volilo i do Velšského národního shromáždění, kde se také očekávalo jasné vítězství velšských labouristů. Labouristé však získali jen 37,6%, což je jasný propad oproti téměř i 55 % při volbách do Dolní sněmovny v roce 1997. To bylo z velké části vysvětlováno skandálem předešlého lídra Rona Daviese a negativní publicitou provázející vnitrostranické spory o tom, kdo Daviese na tomto postu nahradí.⁶¹ Labouristé však také doplatili na nízkou volební účast, kdy značná část jejich voličů z roku 1997 vůbec nešla volit. Podobně dopadli i konzervativci, ti však ani

⁵⁹ CARMAN, Ch. – JOHNS, R. - MITCHELL, J., Scottish Election Study 2011. Dostupné z: www.scottishelectionstudy.org.uk/docs/Mitchell_slides.pdf

⁶⁰ CARMAN, Ch. – JOHNS, R. - MITCHELL, J., The Scottish National Party's success. *Politics and Policy at LSE*, online, 27. 8. 2011.

⁶¹ SCULLY, R. - WYN JONES, R., *Devolution and Electoral Politics in Scotland and Wales*, op.cit., s. 118.

nesouhlasili se samotným vznikem shromáždění. Naopak podpora stoupla Plaid Cymru, jež získala tři křesla v tradičních labouristických obvodech.⁶²

Tabulka 5: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (1999)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem
Velšští labouristé	37.6 %	27	12,5 %	3	30
Plaid Cymru	28.4 %	9	30,6 %	8	17
Velšští konzervativci	15.8 %	1	16,5 %	8	9
Velšští lib.dem.	13.5 %	3	12.5 %	3	6
Ostatní	4,7 %	-	27,9 %	-	-

Zdroj: Welsh Assembly Elections: 6 May 1999. *UK Parliament Website*. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-051.pdf

Ve volebním období předcházejícím druhým volbám v roce 2003 vládli labouristé nejdříve jako menšinová vláda, poté v koalici s liberálními demokraty. Labouristé zaznamenali mírný nárůst podpory a získali 30 mandátů, tedy přesně polovinu všech křesel. Podpora liberálních demokratů se výrazně nezměnila. Naopak oslabila opoziční Plaid Cymru, přičemž pokles její popularity byl přičítán změnám ve vedení. Konzervativci pak mnohé překvapili nárůstem podpory.⁶³ V procentuální podpoře i zisku křesel a se tak ocitli těsně za Plaid Cymru. Zajímavostí je, že po těchto volbách se Velšské národní shromáždění stalo první volenou institucí na světě s rovným zastoupením žen a mužů, a to díky kvótám užívaných labouristy a Plaid Cymru při výběru kandidátů.⁶⁴

⁶²LAFFIN, M. - TAYLOR, G. - THOMAS, A., *Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party*, op.cit., s. 5.

⁶³SCULLY, R. - WYN JONES, R., *Devolution and Electoral Politics in Scotland and Wales*, op.cit., s. 120.

⁶⁴BRADBURY, J., *Devolution in Wales: An unfolding process*. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 50.

Tabulka 6: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (2003)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem	Změna oproti roku 1999
Velšští labouristé	40 %	30	36,6 %	0	30	+2
Plaid Cymru	21.2 %	5	19.7 %	7	12	-5
Velšští konzervativci	19.9 %	1	19.2 %	10	11	+2
Velšští lib.dem.	14.1 %	3	12,7 %	3	6	-
Ostatní	4,7 %	1	12,9 %	0	1	+1

Zdroj: Welsh Assembly Elections: 1 May 2003. *UK Parliament Website* [online]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-045.pdf

Poznámka: J. Marek získal křeslo jako nezávislý kandidát.

V třetích volbách v roce 2007 labouristé mírně oslabili, i tak byli zde na rozdíl od Skotska stále nejsilnější stranou. Labouristé však ztratili křesla ve prospěch Plaid Cymru i konzervativců. Za příčinu byly považovány jednak nesplněné sliby na velšské i britské úrovni či nepopulární válka v Iráku.⁶⁵ Volby v tomto roce stejně jako ve Skotsku vyústily v první účast regionální strany na vládě.

Tabulka 7: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (2007)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem	Změna oproti roku 2003
Velšská lab. strana	32.2 %	24	29.6 %	2	26	-4
Plaid Cymru	22.4 %	7	21 %	8	15	+3
Velšští konzervativci	22.4 %	5	21.5 %	7	12	+1
Velšští lib.dem.	14.8 %	3	11.7 %	3	6	-
Ostatní	8.3 %	1	16.1 %	0	1	-

Zdroj: Election results 2007. *National Assembly for Wales*.

Dostupné z: www.assemblywales.org/07-069.pdf

Poznámka: Mandát získala nezávislá kandidátka T. Lawová.

⁶⁵ BRADBURY, J., Electoral fragmentation and the politics of coalition. *Politics & Government Online*. Dostupné z: www.politicscymru.com/en/cat1/article11

V zatím v posledních volbách v roce 2011 získali labouristé znovu přesnou polovinu křesel a oproti minulým volbám zaznamenali poměrně výrazný nárůst podpory. To může naznačovat, že koalice složená z labouristů a Plaid Cymru vládoucí v předchozím volebním období, byla voliči labouristů kladně přijata. Plaid Cymru naopak procentuálně mírně ztratila. Kampaň labouristů byla z velké části zaměřena na kritiku koalice nově vládoucí ve Westminsteru,⁶⁶ ti však také posílili. Liberální demokraté naopak oslabili, i když v menší míře, než ve Skotsku.

Tabulka 8: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (2011)

Název strany	Získané hlasy v obvodech	Získaná křesla v obvodech	Získané hlasy na základě regionální listiny	Získaná křesla na základě regionální listiny	Získaná křesla celkem	Změna oproti roku 2007
Velšská lab. strana	42 %	28	37 %	2	30	+4
Plaid Cymru	19 %	5	18 %	6	11	+4
Velšští konzervativci	25 %	6	23 %	8	14	-2
Velšští lib.dem.	11 %	1	8 %	4	5	-1
Ostatní	3 %	0	14 %	0	0	-1

Zdroj: Election results 2011. *National Assembly for Wales*. Dostupné z: <http://www.senedd.assemblywales.org/mgManageElectionResults.aspx?bcr=1>

Zbývá ještě poukázat na nepříliš velkou účast při volbách do Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění. Volební účast ve Skotsku dosáhla při prvních volbách skoro 60 %, v dalších letech se však pohybovala už jen okolo 50 %. Ani volby do Velšského národního shromáždění nevynikají vysokou volební účastí, ta zatím totiž nepřesáhla ani těch 50 %. Z toho lze usoudit, podle části voličů nejsou tyto volby tak důležité, jako volby do Dolní sněmovny.⁶⁷

⁶⁶ BRENTON, H., Analysis: Scotland and Wales election results. *Politics.co.uk*, online, 5. 5. 2011

⁶⁷ V parlamentních volbách dosahovala volební účast v obou regionech více než 70%, s výjimkou tří posledních voleb (2001, 2005, 2010), kdy se pohybovala okolo 60 %. General election turnout 1945 – 2010. *UK Political Info*. Dostupné z: www.ukpolitical.info/Turnout45.htm

Tabulka 9: Volební účast

Rok	Skotský parlament	Velšské národní shromáždění
1999	58,2 %	46,3 %
2003	49,4 %	38,2 %
2007	51,7 %	43,5 %
2011	50,4 %	42 %

Zpracováno podle zdrojů uvedených pod tabulkami s výsledky voleb

Poznámka: Tabulka porovnává volební účast při odevzdávání hlasů v obvodech na základě systému FPTP. Volební účast při hlasování na základě stranických kandidátek se zpravidla neliší o více než jedno procento.

3. Labouristická strana a devoluce

3.1. Přístup Labouristické strany k devoluci

Labouristé zahrnuli devoluci do svého programu poprvé v roce 1974. Téhož roku zvítězili ve volbách do Dolní sněmovny a jako vládní strana byli odhodláni devoluci prosadit. Po neúspěšných referendech v roce 1979 se však devoluce dostala z popředí zájmů Labouristické strany, jež se téhož roku znovu stala stranou opoziční. Zejména po skončení období thatcherismu se však téma devoluce znovu dostalo na labouristickou agendu. Devoluce měla přispět k odstranění demokratického deficitu, kdy výraznou většinu skotských a velšských křesel v Dolní sněmovně získali labouristé, avšak díky vyšší podpoře konzervativců v Anglii, jež patří několikanásobně více křesel než Skotsku a Walesu, se stali vládní stranou právě konzervativci. Devoluce měla být zároveň odpovědí na požadavky z regionů na větší míru autonomie v rozhodování o jejich záležitostech, a měla tak přispět ke konsolidaci podpory labouristů v těchto regionech.⁶⁸

V přístupu Labouristické strany k devoluci přitom hrálo Skotsko a Wales odlišnou roli. Ve Walesu labouristé většinou podřizovali teritoriální hledisko důrazu na prosazení politik zaměřujících se na pracující třídy, tradiční voliče strany.⁶⁹ V 70. letech, kdy byla devoluce poprvé vážně zvažována, ji tak část místních labouristů vnímala jako zbytečné rozptylování od hlavního poslání strany. Zároveň zdůrazňovali, že velšské ekonomické problémy se nepodaří vyřešit jen na území Walesu, izolovaně od zbytku Velké Británie a bez pomoci z centra.⁷⁰ Důležitým faktorem však byla rostoucí popularita regionální Plaid Cymru, zejména mezi velšsky hovořící obyvateli, včetně některých oblastí, jež tradičně podporovaly labouristy. Část strany tak začala volat po větším důrazu na velšskou identitu a jazyk či dokonce decentralizaci rozhodování v podobě ustanovení velšského voleného parlamentu.⁷¹ Vlažný či přímo odmítavý přístup části labouristů k devoluci ve Walesu následně donutil její příznivce zmírnit svoje požadavky na rozsah přenesených pravomocí, čímž chtěli zabránit vzniku výrazných rozporů uvnitř strany.⁷² Někteří velšští labouristé však byli stále proti a část

⁶⁸ KAVANAGH, D., et al., *British politics*, op.cit., s. 326 – 329.

⁶⁹ LAFFIN, M. – TAYLOR, G. – THOMAS, A., *Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party*, op.cit., s. 3.

⁷⁰ ŘÍCHOVÁ, B., *Between Britishness and Welshness: the Labour Party in Wales*. In KLUSÁKOVÁ, L., et al. *Meeting the Others*. Praha: Karolinum, 2004, s. 2.

⁷¹ *Ibid.*, s. 16-17.

⁷² *Ibid.*, s. 29.

z nich se dokonce účastnila kampaně *Just Say No*, vyzývající Velšany k odmítnutí vzniku Velšského národního shromáždění v referendu v roce 1997.⁷³

Skotští labouristé byli oproti těm velšským v této otázce mnohem jednotnější a i po neúspěšném referendu naléhali na zavedení samosprávy, přičemž se někdy uchýlovali až k nacionalistické rétorice. Skotští labouristé tak byli nejpřesvědčenějšími zastánci devoluce ve straně.⁷⁴ Za faktory, jež pomohly spoluvytvořit přístup skotských labouristů k devoluci, lze označit tradičně nižší míru propojení Skotska s Anglií než Walesu s Anglií. Dále lze jmenovat rostoucí podporu SNP usilující o nezávislost Skotska, na niž museli skotští labouristé nějakým způsobem zareagovat. Devoluce tak představovala střední cestu mezi labouristickým unionismem a požadavkem SNP na nezávislost, jež již tehdy podporovala nezanedbatelná část Skotů.⁷⁵ Je přitom zřejmé, že zachování Velké Británie v současné podobě pro labouristy především znamená, že se při volbách do Dolní sněmovny budou nadále moci opírat o hlasy voličů ve Skotsku.

Při prosazování devoluce však hrál roli i předpoklad, že devoluce umožní labouristům prosazovat efektivně svůj program ve všech částech Velké Británie. Labouristé jistě kalkulovali s tím, že jelikož mají od 60. let dominantní postavení na politické scéně Skotska i Walesu, budou mít výsadní postavení i v nově vzniklých legislativně-exekutivních institucích. Od druhé poloviny 90. let byl program New Labour z velké části zaměřen na zlepšení kvality státem poskytovaných služeb, jež může být efektivněji uskutečněno na regionální úrovni, s přihlédnutím ke zdejším podmínkám. V souhrnu se tak lze ztotožnit s tvrzením Maxmiliána Strmisky, že touto formou decentralizace sledovali labouristé zejména vlastní mocensko-politické zájmy a je tak možné očekávat, že by nepodporovali její další prohlubování, pokud by mohlo dojít k ohrožení těchto zájmů.⁷⁶

⁷³ Ibid., s. 34.

⁷⁴ Strmiska, M., *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*, op.cit., s. 138.

⁷⁵ Zatímco v 70. letech se podpora nezávislosti Skotska mezi jeho obyvateli pohybovala okolo 20 %, na přelomu 80. a 90. let se téměř zdvojnásobila. Svého vrcholu dosáhla mezi lety 1997-1999, kdy dosahovala téměř 50 %. Po zřízení Skotského parlamentu následoval pokles, podpora nezávislosti se pohybovala okolo 30 %. Po nástupu většinové vlády SNP v roce 2011 se však opět vyšplhala nad 40 %. (35 years of Scottish attitudes towards independence. *Ipsos MORI*, online, 15. 4. 2012.)

⁷⁶ STRMISKA, M., *Regionální strany a stranické systémy*, op.cit., s. 137.

3.2. Skotská a Velšská labouristická strana: autonomie v rozhodování?

Pro Labouristickou stranu je typická centralizovaná organizační struktura, avšak v praxi užívá velšská i skotská organizace této strany zejména po zahájení procesu devoluce značný stupeň autonomie. Zásadní reformy se odehrály v roce 1998 v rámci plánu strany nazvaného *Partnership for Power*. Hlavní orgány regionálních organizací nyní kopírují strukturu orgánů celobritské strany. Nejdůležitějšími orgány jsou v období mezi každoročními konferencemi regionální výkonné výbory (*Scottish Executive Committee; Welsh Executive Committee*). Za formulaci politického programu odpovídají nově vytvořená regionální fóra (*Scottish Policy Forum, SPF; Welsh Policy Forum, WPF*), jež své návrhy prezentují regionálním konferencím. Tato pravomoc jim přitom byla delegována z celobritského fóra (*The National Policy Forum*).⁷⁷ Od počátku devoluce tak můžeme hovořit o decentralizaci rozhodovacího procesu v oblasti stranických programů. Teoreticky je tak skotským a velšským labouristům umožněno vytvářet odlišný program od britské Labouristické strany. Laffin, Shaw a Taylor uvádějí, že role SPF a WPF by neměla být přeceňována, jelikož dominantní roli při formulaci politických programů většinou hráli labourističtí ministři regionálních vlád.⁷⁸

Zde je vhodné zmínit, že Labouristická strana klade od poloviny 90. let důraz na zachování stranické identity a jednoty strany. Toto bývá přitom interpretováno jako obava z negativní publicity v médiích, jež s oblibou referují o stranických roztržkách.⁷⁹ Tento fenomén přitom hraje důležitou roli právě po zahájení procesu devoluce. Značné rozdíly v politice mezi Westminsterem a regiony by totiž mohly být chápány jako počátek vnitrostranického konfliktu. Podle Laffina, Shawa a Taylora však ani labouristé ve Westminsteru, ani v regionech, případné rozdílné celobritské a regionální programy takto nevnímali a v programových záležitostech tak na regionální organizace nebyl viditelně vyvíjen žádný tlak.⁸⁰

⁷⁷ LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *Devolution and Party Organisation in Britain: How Devolution has changed the Scottish and Welsh Labour Parties*. Economic and Social Research Council, 2004, s. 3.

⁷⁸ LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *The New Subnational Politics of the British Labour Party*. University of Stirling, 2007, s. 17.

⁷⁹ LAFFIN, M., *The Labour Party and Devolution*. Economic and Social Research Council, 2005, s. 3.

⁸⁰ LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *The New Subnational Politics of the British Labour Party*, op.cit., s. 18.-19.

Národní výkonný výbor (*National Executive Committee*, NEC), hlavní orgán strany v období mezi stranickými konferencemi, má stále formálně rozhodující vliv nad tvorbou stanov strany a jejich interpretaci. V praxi tak určuje například i mechanismy výběru kandidátů pro skotské a velšské volby. V tomto výboru přitom nejsou skotská ani velšská organizace reprezentovány. NEC je však primárně zaměřen na území Anglie a na volby do Dolní sněmovny. Výsledky z anglických volebních okrsků jsou důležité z toho důvodu, že se v nich prakticky rozhoduje o tom, která strana získá většinu a sestaví vládu. Vedení Labouristické strany se tak soustředí zejména na oslabení konkurence představované konzervativci právě v Anglii.⁸¹ Ve Skotsku a Walesu se totiž labouristé těší znatelně vyšší a stabilnější podpoře. Centrum tak do záležitostí skotské a velšské strany zpravidla nezasahuje, i když by na to teoreticky mělo určité nástroje.

Jen krátce po zahájení devolučního procesu na sebe strhlo pozornost centrální vedení strany kvůli údajným intervencím do výběru kandidátů a lídrů regionálních organizací své strany. Co se kandidátů pro volby do nově vzniklých institucí týče, vždy šlo spíše o napětí mezi centrálním vedením a regionálními elitami na jedné straně a levicově orientovanými aktivisty na straně druhé. Nejednalo se tedy primárně o spor mezi centrem a regiony. Mechanismus výběru kandidátů do nových institucí měl zajistit větší zastoupení žen a nalezení nových tváří, jež měly nahradit některé již dlouho sloužící politiky v těchto regionech. V neposlední řadě měli být kandidáti nakloněni ideovému a programovému směřování New Labour.⁸²

Takzvaný *twinning*, proces párování dvou okrsků, jež měly společně nominovat jednu ženu a jednoho muže, chápaly některé okrsky jako zasahování do jejich suverenity. V důsledku schvalování seznamů kandidátů řídicími regionálními orgány strany a následných pohovorů byla ve Skotsku značná část (159 z 326) kandidátů vyřazena, podle rozšířeného názoru z ideologických důvodů.⁸³ V dalších volbách, kdy většina kandidátů obhajovala svoje mandáty a nebylo tak nutné vybírat tolik nových, se celý proces obešel bez větších kontroverzí. Došlo také k změnám procedur na zajištění genderové vyváženosti mezi kandidáty. Velšskou labouristickou stranu takové to spory ohledně ideologie a směřování strany nedoprovázely. Straně zde také během posledních let ubylo velké množství stranických aktivistů i zástupců odborů. Ve Walesu tak téměř

⁸¹ LAFFIN, M., *The Labour Party and Devolution*, op.cit., s. 2.

⁸² LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *The New Subnational Politics of the British Labour Party*, op.cit., s. 9.

⁸³ *Ibid.*, s. 10.

chybělo aktivistické levicové křídlo strany typické pro Skotsko, jež by výrazně oponovalo ideovému směřování New Labour. I zde však strana používala uzavřené listiny při nominaci kandidátů a prosazovala tzv. *twinning*, což i zde nebylo vždy kladně přijato.⁸⁴

Zdrojem spekulací ohledně zasahování centra do výběru lídrů regionálních organizací stran byl záměr Tonyho Blaira a dalších, aby nové regionální vlády byly vedeny bývalými státními tajemníky pro Skotsko a Walesu, tedy Donaldem Dewarem a Ronem Daviesem. Davies však na podzim 1998 na svůj post kvůli události z jeho osobního života rezignoval. Blair do uvolněné funkce jmenoval Aluna Michaela, jež následně na Blairovo přání kandidoval na post lídra labouristů v shromáždění. Podstatná část velšských labouristů však preferovala jeho protikandidáta Rhodriho Morgana, což Michaelovi samozřejmě výkon jeho funkce nijak neusnadňovalo.⁸⁵ Michael, jak bude popsáno v další kapitole, si nedokázal získat úplnou podporu ani ve vlastní straně, což vyvrcholilo jeho rezignací z postu lídra velšských labouristů. Zároveň tato událost poukázala na možné negativní důsledky zásahů centra do záležitostí regionálních organizací strany.

⁸⁴ LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *Devolution and Party Organisation in Britain: How Devolution has changed the Scottish and Welsh Labour Parties*, op.cit., s. 5.

⁸⁵ LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *The New Subnational Politics of the British Labour Party*, op.cit., s. 12-13.

4. Vládní koalice ve Skotsku a Walesu

4.1. Předpoklady pro vznik koalic ve Skotsku a Walesu

Americký politolog William Downs uvádí, že při rozhodování stran o případném vstupu do sub-národních vládních koalic hrají roli typické faktory jako možnost získání podílu na vládě, prosazení programu, či předvolební kalkulace, vedle toho však i mohou mít vliv i preference centrálního stranického vedení.⁸⁶ Míra kontroly a zasahování částečně závisí na stranické organizační struktuře. Při rozhodování vedení o tom, zda se pokusí ovlivnit jednání regionálních organizací, je však rozhodujícím faktorem potenciál regionálních koalic ovlivnit chování voličů při hlavních volbách do národních parlamentů.⁸⁷ Hough a Jeffery potom uvádějí, že v případě, kdy by centrální vedení strany mělo tendenci zasahovat do rozhodování svých regionálních organizací ohledně vládních koalic, je pravděpodobné, že by tyto organizace nebyly příliš ochotné nechat si uniknout příležitost vládnout jen kvůli přání centra. Podobné zasahování by navíc mohlo vyvolat tlaky na větší decentralizaci rozhodování v rámci strany a navíc by nemuselo zanechat dobrý dojem na voličích.⁸⁸

Jak bylo popsáno v druhé kapitole, vedení Labouristické strany do záležitostí svých regionálních organizací zpravidla nezasahuje. To samé můžeme očekávat v případě liberálních demokratů, vzhledem k jejich federalizované organizační struktuře, ale i konzervativců, jejichž regionální organizace užívají také velkou míru autonomie. Jelikož o tom, kdo zvítězí ve volbách do Dolní sněmovny, se rozhoduje zejména v anglických okrscích, vedení stran neměla pravděpodobně tendenci zasahovat do záležitostí svých regionálních organizací ani z důvodu, jež uvedl Downs. Lze tak předpokládat, že regionální organizace se při koaličních vyjednáváních řídily především vlastními strategiemi.

Před prvními volbami v roce 1999 se strany většinou konkrétně nevyjádřily k tomu, jak hodlají postupovat při povolebním vyjednávání. Ve Skotsku se sice předpokládal vznik koaliční vlády labouristů a liberálních demokratů, oficiálně však labouristé neoznámili, kterou stranu by preferovali jako menšího koaličního partnera.⁸⁹

⁸⁶ DOWNS, W. M., *Coalition Government, Subnational Style: Multiparty Politics in Europe's Regional Parliaments*. Columbus: Ohio State University Press, 1998, s. 222 – 223.

⁸⁷ Ibid., s. 235.

⁸⁸ HOUGH, D. – JEFFERY, Ch., *Devolution and electoral politics*. Manchester: Manchester University Press, 2006, s. 19.

⁸⁹ SEYD, B., *Coalition Governance in Scotland and Wales*. London: The Constitutional Unit, 2004, s. 10.

Vládní spolupráce s konzervativci se pro obě tyto strany jevila jako vysoce nepravděpodobná, a to vzhledem k odlišnému ideovému a programovému směřování a krátce po konci zde nepopulárních konzervativních vlád také vzhledem k tomu, že by se taková to spolupráce mohla negativně odrazit na přízni jejich voličů.

Vládní spolupráce výše zmíněných tří stran se SNP je vzhledem k primárnímu programovému cíli této strany těžko představitelná. I skotští liberální demokraté, jež mají dlouhodobě v programu federalizaci Spojeného království, a tudíž z celobritských stran podporují největší míru autonomie Skotska, by totiž podmiňovali svou účast v koalici závazkem, že nebude vyvoláno referendum o odtržení Skotska. To se přitom jevilo jako pro skotské nacionalisty nepřijatelná podmínka. SNP by mohla potencionálně vyjednávat jen se skotskými zelenými či socialisty, jež též prosazují nezávislost.⁹⁰ Tyto strany však na svůj nečekaný úspěch z roku 2003 nedokázaly v dalších volbách navázat. Vznik menšinové vlády SNP v roce 2007 je tak všeobecně považován za nutnost kvůli absenci možných koaličních partnerů, nikoliv za preferovanou volbu této strany.⁹¹

Výsledné koalice mezi skotskými labouristy a skotskými liberálními demokraty v prvních dvou volebních obdobích jsou tak důsledkem vzájemné podobnosti předvolebních programů, cílů, hodnot a faktu, že i přes vysokou podporu nedosáhli labouristé na většinu křesel. V dalších dvou volebních obdobích byla nejsilnější stranou SNP, jež sestavila dvě jednobarevné vlády. Ta první byla, jak bylo zmíněno výše, menšinová. Výsledek posledních voleb v roce 2011 pak umožnil SNP vládnout s parlamentní většinou.

Ve Walesu se očekávalo, že labouristé získají v prvních volbách dostatečný počet mandátů na sestavení většinové jednobarevné vlády, což se ovšem nestalo. Přesto se však zdejší labouristé před volbami vyjádřili, že vládní spolupráci s konzervativci a Plaid Cymru vidí jako vysoce nepravděpodobnou. Konzervativci se v podobném smyslu vyjádřili o koalici s Plaid Cymru i liberálními demokraty.⁹² Vládní spolupráce mezi labouristy a konzervativci byla z důvodů jako ve Skotsku těžko představitelná. Po neúspěchu menšinové vlády labouristů v prvním roce fungování shromáždění

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ CAIRNEY, P., Coalition and Minority Government in Scotland. Political Studies Association Conference, University of Edinburgh, 1. 4. 2010, s. 2-3.

⁹² SEYD, B., Coalition Governance in Scotland and Wales, op.cit., s. 10.

následovala koalice s liberálními demokraty jako ve Skotsku. V dalším volebním období v letech 2003-2007 se labouristé rozhodli pro jednobarevnou vládu.

Koalice vedená velšskými labouristy s Plaid Cymru jako menším koaličním partnerem vznikla až po volbách v roce 2007. Tato koalice přitom znamenala výrazný přelom na velšské politické scéně, jelikož došlo k vládní spolupráci mezi dvěma nejsilnějšími subjekty, jež si tradičně v mnoha obvodech konkurovaly. Navíc labouristé, jako tradiční strana britského unionismu, uzavřeli koaliční dohodu se stranou, jež má v programu nezávislost Walesu. Plaid Cymru je však v tomto podstatně méně důrazná než SNP a její šance na prosazení tohoto cíle jsou mizivé. Část labouristů vně i mimo shromáždění však proti vzniku takto složené koalice hlasitě vystupovala.⁹³ Koalice nakonec vznikla i přes tuto kritiku a lze konstatovat, že zatímco vládní spolupráce mezi SNP a skotskými labouristy je velmi těžko představitelná, tak Plaid Cymru naopak rozšiřuje možnosti velšských labouristů při volbě koaličního partnera.

Je přitom zajímavé, že po volbách v roce 2007 se jako možnost jevila i takzvaná duhová koalice mezi velšskými liberálními demokraty, velšskými konzervativci a Plaid Cymru. Strany již prokázaly schopnost vzájemně spolupracovat proti některým krokům labouristů v letech 2005/2006, zejména proti labouristickému návrhu rozpočtu. Navíc by nebylo obtížné v mnoha bodech nalézt programovou shodu.⁹⁴ Tato možnost byla všemi těmito stranami intenzivně diskutována a dokonce jí podle průzkumů podporovalo 41 % voličů, zatímco nakonec vzniklou koalici labouristů a Plaid Cymru jen 28 %.⁹⁵ Velšští liberální demokraté však byli rozděleni ohledně možné vládní spolupráce s konzervativci. I z toho pak lze usoudit, že díky spíše levicovému a centristickému zaměření tří zbývajících relevantních stran se i nadále jeví účast velšských konzervativců na zdejší vládě jako nepravděpodobná.⁹⁶ Otázkou však zůstává, jak a zda se současné složení britské vládní koalice odrazí na velšské politice a chování tamních liberálních demokratů.

⁹³ BRADBURY, J., Electoral fragmentation and the politics of coalition. *Politics & Government Online*. Dostupné z: www.politicscymru.com/en/cat1/article11

⁹⁴ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 52.

⁹⁵ 'Rainbow coalition' poll backing. *BBC News*, online, 25. 6. 2007.

⁹⁶ MASSETTI, E., The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution, op.cit., s. 24.

Tabulka 10: Složení skotských vlád (1999-2011)

Volební období	Typ vlády	Politické strany ve vládě	První ministr
1999 - 2003	Koaliční vláda	Skotská labouristická strana Skotští liberální demokraté	1999 – 2000 Donald Dewar (Lab)
			2000 – 2001 Henry McLeish (Lab)
			2001-2003 Jack McConnell (Lab)
2003 - 2007	Koaliční vláda	Skotská labouristická strana Skotští liberální demokraté	Jack McConnell (Lab)
2007 - 2011	Jednobarevná menšinová vláda	Skotská národní strana	Alex Salmond (SNP)
Od 2011	Jednobarevná vláda	Skotská národní strana	Alex Salmond (SNP)

Zpracováno podle zdrojů uvedených v seznamu použité literatury.

Tabulka 11: Složení velšských vlád (1999-2011)

Volební období	Typ vlády	Politické strany ve vládě	První ministr
1999 – 2000	Menšinová jednobarevná vláda	Velšská labouristická strana	Alun Michael (Lab)
2000 – 2003	Koaliční vláda	Velšská labouristická strana Velšští liberální demokraté	Rhodri Morgan (Lab)
2003 – 2005	Jednobarevná vláda	Velšská labouristická strana	Rhodri Morgan (Lab)
2005 – 2007	Menšinová jednobarevná vláda	Velšská labouristická strana	Rhodri Morgan (Lab)
2007	Menšinová jednobarevná vláda	Velšská labouristická strana	Rhodri Morgan (Lab)
2007 – 2011	Koaliční vláda	Velšská labouristická strana Plaid Cymru	2007 – 2009 Rhodri Morgan (Lab)
			2009 – 2011 Carwyn Jones (Lab)
Od 2011	Menšinová vláda	Velšská labouristická strana	Carwyn Jones (Lab)

Zpracováno podle zdrojů uvedených v seznamu použité literatury.

Poznámka: V letech 2003-2005 vytvořili velšští labouristé jednobarevnou vládu, jež se opírala o podporu 30 labouristických poslanců. Předseda shromáždění (*Presiding Officer*) zpravidla nehlasuje, byl jím tak zvolen představitel opoziční strany, v tomto případě Plaid Cymru. Labouristé tak měli de facto většinu 30 poslanců z 59 hlasujících. V roce 2005 však labouristy opustil poslanec Peter Law v protestu proti rozhodnutí vedení strany povinně nominovat ženu jako kandidáta v jeho obvodu při volbách do Dolní sněmovny.⁹⁷ Labouristická vláda mezi lety 2005-2007 tak byla menšinová.

⁹⁷ BRADBURY, J., Electoral fragmentation and the politics of coalition. *Politics & Government Online*. Dostupné z: www.politicscymru.com/en/cat1/article11

4.2. Koalice Skotské labouristické strany a Skotských liberálních demokratů v letech 1999 – 2003

Skotští labouristé kandidovali do nově ustanoveného parlamentu pod názvem *Scottish New Labour*, čímž zdůraznili svojí identifikaci s vládou New Labour a zároveň zaměření na skotské zájmy. Program strany byl výrazně inspirován programem pro předešlé volby do Dolní sněmovny.⁹⁸ Liberální demokraté se ve svém programu podobně jako labouristé soustředili na oblast zdravotnictví, vzdělávání, podporu dostupného bydlení či podporu podnikání.⁹⁹ I vzhledem k pravomocím Skotského parlamentu se však na tyto oblasti zaměřily i ostatní strany.¹⁰⁰

Labouristé obsadili v novém parlamentu 56 křesel a stali se tak nejsilnější stranou. To však v parlamentu se 129 poslanci neznamenal většinu. Labouristé, vedeni bývalým státním tajemníkem pro Skotsko Donaldem Dewarem, tak okamžitě po oznámení volebních výsledků začali vyjednávat o sestavení koaliční vlády se skotskými liberálními demokraty, jež vedl Jim Wallace. Ty přitom v parlamentu zastupovalo 17 poslanců. Koalice se tak mohla opírat o podporu 73 poslanců, což představovalo 57% většinu.¹⁰¹ Role oficiální opozice a sestavení stínového kabinetu se ujala ve volbách druhá nejsilnější strana, a sice SNP.

Liberální demokraté se jako menší koaliční partner snažili prosadit do koaliční smlouvy co nejvíce konkrétních závazků ze svého předvolebního programu a zavázat si tak silnějšího koaličního partnera k jejich plnění. Splnění některých jejich požadavků by však znamenalo velkou zátěž pro rozpočet, mnoho jich tak zůstalo nevyslyšeno už jen z tohoto důvodu.¹⁰² Jednání i tak probíhala poměrně hladce. Kromě několika konkrétních požadavků liberálních demokratů byly předvolební programy poměrně vágní a najít programovou shodu tak nebylo zvlášť složité.¹⁰³ 13. května 1999 byl

⁹⁸ HOUGH D. - JEFFERY, CH., *Devolution and electoral politics*, op.cit., s. 33.

⁹⁹ Viz *Raising the standard, Scottish Parliament Manifesto 1999*.

¹⁰⁰ Nebylo překvapivé, že SNP slíbila referendum o nezávislosti a zdůraznila, že je jedinou skutečnou skotskou stranou, jež není vázána zájmy britského centrálního vedení či westminsterské vlády. Naopak skotští konzervativci svůj program z velké části zaměřili na kritiku vlády New Labour ve Westminsteru. Viz *Scotland's Party, Manifesto for the Scotland's Parliament 1999 Election*; *Scotland First, Scottish Conservative and Unionist Party 1999*.

¹⁰¹ CAIRNEY, P., *Coalition and Minority Government in Scotland*, op.cit., s. 2.

¹⁰² LAFFIN, M., *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*. Paper prepared for the Political Studies Association Conference, University of Leeds, 5-7th April 2005, s. 6.

¹⁰³ BRADBURY, J. - MITCHELL, J., *Devolution: New Politics for Old?*. In *Parliamentary Affairs*. 2001, (54) 2, s. 260.

Donald Dewar zvolen prvním ministrem, jeho zástupcem se stal lídr velšských liberálních demokratů Jim Wallace. Finální dohoda *A partnership for a better Scotland* byla podepsána o den později. Z celkového počtu jedenácti ministerských křesel jich devět obsadili labouristé a dvě liberální demokraté. Personální změny ve vládě během funkčního období se týkaly výhradně skotských labouristů, i díky tomu, že se v jejich čele vystřídal během funkčního období tři lidé.¹⁰⁴

V říjnu roku 2000 totiž náhle zemřel Donald Dewar a na postu prvního ministra ho nahradil Henry McLeish. Podle Zákona o Skotsku musel být nový první ministr jmenován do 28 dnů, jinak by musely být vypsány předčasné volby. V takto krátkém časovém limitu však podle pravidel Skotské labouristické strany nemohla proběhnout řádná volba lídra. McLeish tak byl zvolen ve zkrácené proceduře. Způsob zvolení přitom mohl McLeishovu pozici v čele strany oslabit. Na druhou stranu však McLeish nebyl tolik spjatý s Labouristickou stranou ve Westminsteru jako Dewar.¹⁰⁵ To skotským labouristům teoreticky umožňovalo prezentovat se více jako strana hájící lokální zájmy než jen jako pobočka celobritské strany.

Jedním z nevýraznějších kroků koalice bylo zavedení bezplatné péče pro občany v důchodovém věku, doporučené specializovanou vládní komisí a zároveň prosazované skotskými liberálními demokraty. K návrhu se však stavěla odmítavě britská vláda a skotský ministr zdravotnictví se názoru vlády následně přizpůsobil. Když se však ujal postu prvního ministra právě Henry McLeish, tak oznámil, že toto téma hodlá ještě přehodnotit. McLeishovo rozhodnutí však vyvolalo veřejnou kritiku ze strany labouristů ve Westminsteru.¹⁰⁶ Tento krok by totiž narušil dosavadní jednotný systém sociální péče ve Velké Británii. Kvůli výhružce liberálních demokratů odchodem z koalice však McLeish s návrhem nakonec souhlasil a i labouristé ve Westminsteru si uvědomili, že by liberální demokraté mohli tento návrh prosadit s opozičními stranami i bez labouristů. Navíc zde bylo riziko přímého ohrožení stability koalice.¹⁰⁷

Bodem sporu však bylo školné na vysokých školách, jemuž bude věnována závěrečná kapitola této práce.

¹⁰⁴ LAFFIN, M., *Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain*. Economic and Social Research Council, 2005, s. 3.

¹⁰⁵ BRADBURY, J. – MITCHELL, J., *Devolution: New Politics for Old?*, In *Parliamentary Affairs*, op.cit., s. 259 – 260.

¹⁰⁶ LAFFIN, M., *Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain*, op.cit., s. 14 - 15.

¹⁰⁷ LAFFIN, M., *The Labour Party and Devolution*, op.cit., s. 6.

Bezplatná péče o seniory byla nakonec skutečně implementována v roce 2002.

8. listopadu 2001 McLeish rezignoval na svou funkci, a sice kvůli kauze ještě z období, kdy byl poslancem Dolní sněmovny.¹⁰⁸ McLeishe v čele skotských labouristů nahradil Jack McConnell, jež byl dříve ministrem školství a ministrem financí ve skotské vládě. McConnell post prvního ministra zastával nejen do dalších voleb v květnu 2003, ale i v následujícím volebním období. McConnell byl považován za loajálního partnera Labouristické strany ve Westminsteru, i z toho důvodu, že se snažil příliš neodchylovat skotskou politiku od té westminsterské.¹⁰⁹

Obě McConellovy vlády se soustředily na podobné oblasti jako New Labour ve Westminsteru, tedy na oblast veřejných služeb a na oblast práva a pořádku. Avšak již tato vláda se vyznačovala oproti vládě New Labour odlišným přístupem k některým otázkám. Ve srovnání s Anglií bylo například méně aktivit běžně prováděných státem převedeno na poskytovatele ze soukromého sektoru. Tyto rozdíly se však v praxi objevovaly již před devolucí. Stát ve Skotsku hrál tradičně větší roli v poskytování veřejných služeb než v Anglii. Uvažovalo se tak, že některé návrhy New Labour, zejména ty rozšiřující význam soukromého sektoru ve školství a zdravotnictví, by nebyly pro Skotsko vhodné.¹¹⁰ Ideologický posun Labouristické strany v 90. letech, týkající se i přístupu ke státem poskytovaným službám, tak kontrastoval s široce panujícím konsensem ve Skotsku preferujícím tradiční sociálně-demokratický přístup. Zatímco New Labour preferovala důraz na možnost volby občana jako spotřebitele, skotský přístup nadále upřednostňoval zlepšení kvality univerzálně poskytovaných služeb.¹¹¹

Vláda také učinila některé změny ve školství, již před devolucí však mělo Skotsko v některých aspektech odlišný systém vzdělávání. Skotští labouristé také předběhli své stranické kolegy ve Westminsteru, když prosadili zákon zakazující lov lišek dva roky předtím, než obdobný návrh schválila Dolní sněmovna. Na návrh liberálních demokratů byl také přijat *The Freedom of Information Act 2002*, zákon upravující přístup k informacím veřejné správy, jenž je méně restriktivní než zákon britského parlamentu z roku 2000 týkající se stejné oblasti.¹¹²

¹⁰⁸ McLeish steps down. *BBC News*, online, 8. 10. 2001.

¹⁰⁹ KEATING, M., Policy Making and Policy Divergence in Scotland after Devolution. Economic and Social Research Council, 2005, s. 98.

¹¹⁰ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 52.

¹¹¹ KEATING, M., Policy convergence and divergence in Scotland under Devolution, op.cit., s. 99.

¹¹² HAZELL, R. et al., The Elections in Scotland and Wales: What's at Stake? Economic and Social Research Council, 2003, s. 2.

Vládní návrhy dominovaly legislativnímu procesu a většina jich byla nakonec parlamentem schválena.¹¹³ A to přesto, že někteří liberální demokraté hlasovali příležitostně pro jejich zamítnutí.¹¹⁴ Opoziční SNP, ačkoliv byla k vládě často kritická, nakonec jen výjimečně zvedla ruku proti vládním návrhům.¹¹⁵ Ačkoliv tyto tři strany příležitostně vyjadřovaly odlišná stanoviska k otázkám z oblasti školství, zdravotnictví, či role soukromého sektoru v poskytování veřejných služeb, většinou šlo jen o pochopitelnou tendenci zdůrazňovat rozdíly mezi stranami než upozorňovat na to, co strany spojuje.¹¹⁶

Zatímco na počátku prvního funkčního období Skotského parlamentu byla vláda New Labour rozhodnuta držet se plánů veřejných výdajů připravenými ještě předešlou konzervativní vládou, po roce 2000 se vláda rozhodla navýšit investice do státem poskytovaných služeb, což se projevilo i v navýšení regionálních rozpočtů. To umožnilo vyhovět některým požadavkům liberálních demokratů a usnadnilo tak fungování koalice nejen ve Skotsku, ale i ve Walesu.¹¹⁷

4.3. Koalice Skotské labouristické strany a Skotských liberálních demokratů v letech 2003 – 2007

Před druhými volbami do Skotského parlamentu byly programy skotských labouristů, liberálních demokratů, ale i SNP, v mnohém podobné. Za jeden z neviditelnějších rozdílů byl považován návrh liberálních demokratů na zrušení poplatků za recepty, přičemž labouristé toto navrhovali jen pro určité skupiny občanů. Labouristé také dle svého programu prosazovali větší kontrolu nad činností místních zastupitelstev než liberální demokraté. Dále přístup labouristů k oblasti práva a pořádku, jež zejména u problematiky mladistvých delikventů připomínal program New Labour,

¹¹³ CAIRNEY, P., *Coalition and Minority Government in Scotland*, op.cit., s. 6.

¹¹⁴ LAFFIN, M., *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*, op.cit., s. 7.

¹¹⁵ CAIRNEY, P., *Coalition and Minority Government in Scotland*, op.cit., s. 7.

¹¹⁶ BRADBURY, J. – MITCHELL, J., *Devolution: Comparative Development and Policy Roles*. In *Parliamentary Affairs*, 2004, (57) 2, s. 331

¹¹⁷ LAFFIN, M., *Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain*, op.cit., s. 26-27.

byl v mnohém přísnější než přístup liberálních demokratů.¹¹⁸ Vedle toho obě strany samozřejmě hájily to, co během společné vlády v předešlých čtyřech letech prosadily.¹¹⁹

Zatímco liberální demokraté získali znovu 17 křesel, labouristé 6 křesel ztratili. To znamenalo především to, že budoucí koalice se bude opírat jen o těsnou většinu 67 poslanců z celkových 129, což představovalo 52% křesel.¹²⁰ Koaliční smlouva v tomto volebním období tak reflektovala i nutnost stranické disciplíny a lepší komunikace s poslanci, vzhledem jen k těsné většině, o kterou se mohla vláda opírat.¹²¹ Ztráta křesel labouristů a současné udržení pozice liberálních demokratů se také odrazilo v tom, že liberální demokraté získali na úkor labouristů o jedno ministerské křeslo více. Post prvního ministra zastával po celé funkční období Jack McConnell. Oficiální opozice, představovaná SNP, byla oproti minulému volebnímu období slabší o osm poslanců.

I když předvolební programy obou stran byly v mnoha ohledech podobné, bylo nutné přistoupit u obou stran na určité kompromisy. Výsledná dohoda nesla název *Partnership for a Better Scotland*. Tato dohoda byla podpořena skotskými liberálními demokraty jednohlasně, rezervovanější postoj tentokrát zaujali někteří labouristé.¹²² Liberální demokraté pokračovali v taktice spočívající ve snaze prosadit do dohody co nejvíce konkrétních kroků ze svého programu a zavázat si tak stále početně silnější labouristy k jejich plnění i na labouristy ovládaných ministerstvech.¹²³ Tentokrát si labouristé totiž například ponechali ministerstvo spravedlnosti. To jim mělo umožnit implementaci nástrojů v boji proti drobné kriminalitě, což byl jeden z hlavních bodů jejich kampaně. Liberální demokraté odsouhlasili labouristy navrhované nástroje v boji proti kriminalitě mladistvých, ke kterým se dříve otevřeně stavěli skepticky. Labouristé zase přistoupili na omezení poplatků u některých sociálních služeb. Na návrh liberálních demokratů tak byly například zavedeny bezplatné prohlídky u očních a zubních lékařů. Labouristé nakonec odsouhlasili i plán na změnu volebního systému při volbách do místních zastupitelstev na STV, i když to pro ně znamenalo částečnou ztrátu zastoupení v nich a vyvolalo tak ostrou kritiku některých labouristických poslanců ve

¹¹⁸ LAFFIN, M., *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*, op.cit., s. 7.

¹¹⁹ BRADBURY, J. - MITCHELL, J., *Devolution: Comparative Development and Policy Roles*. In *Parliamentary Affairs*, op.cit., s. 334.

¹²⁰ CAIRNEY, P., *Coalition and Minority Government in Scotland*, op.cit., s. 2.

¹²¹ LAFFIN, M., *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*, op.cit., s. 7-8.

¹²² LAFFIN, M., *Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain*, op.cit., s. 16.

¹²³ SEYD, B., *Coalition Governance in Scotland and Wales*, op.cit., s. 15.

Westminsteru.¹²⁴ Tento krok přitom odpovídal i doporučením odborné komise.¹²⁵ Legislativní proces se i v tomto funkčním období parlamentu vyznačoval dominancí vládních návrhů.¹²⁶

4.4. Koalice Velšské labouristické strany a Velšských liberálních demokratů v letech 2000 – 2003

Před prvními volbami do Velšského národního shromáždění se velšští labouristé prezentovali negativní kampaní zaměřenou na Plaid Cymru, svého největšího rivala v mnoha obvodech. Avšak i vzhledem k tomu, že jejich tehdejší lídrem byl Alun Michael, považovaný za někoho, kdo byl na tento post dosazen z centra, působili labouristé podle Bradburyho ve výsledku jako proti-velšská strana, i když iniciovali proces devoluce.¹²⁷ V předvolebním programu se velšští labouristé přihlásili k některým krokům vlády New Labour a snažili se i poukázat na podle nich negativní důsledky vlády konzervativců konkrétně na území Walesu. Jinak byl však program labouristů zaměřen na vzdělávání, práva pacientů, boj s chudobou či zvyšování zaměstnanosti. V programu se objevil i na konkrétní závazek na zrušení jízdného pro seniory v hromadné autobusové dopravě. Labouristé také deklarovali svoji podporu velšskému jazyku a kultuře a přímo uvedli, že toto téma již není doménou jen Plaid Cymru.¹²⁸ Program liberálních demokratů byl zaměřen velmi podobně, a obsahoval i podobné cíle, jako například redukci počtu žáků ve třídách či zkrácení čekacích dob na lékařské zákroky. Oproti labouristickému programu byl v mnohém detailnější.¹²⁹

Labouristé v shromáždění obsadili 28 křesel z celkových 60, liberální demokraty zastupovalo 6 poslanců. Avšak lídr labouristů Alun Michael preferoval vznik menšinové vlády oproti formální koalici. Michael, vzhledem k atypickému uspořádání shromáždění, bez formálního oddělení legislativy a exekutivy, uvažoval spíše o neformalizované spolupráci labouristů se všemi stranami zastoupenými ve

¹²⁴ LAFFIN, M., Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain, op.cit., s. 16.

¹²⁵ *The Kerley Committee*.

MCGARVEY, N., Devolution in Scotland: Change and continuity. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 39.

¹²⁶ CAIRNEY, P., Coalition and Minority Government in Scotland, op.cit., 1. 4. 2010, s. 6.

¹²⁷ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 49.

¹²⁸ Viz *Working hard for Wales, Labour's Election Manifesto for the National Assembly for Wales*, 1999.

¹²⁹ Viz *Guarantee Delivery. Liberal Democrat Manifesto for the National Assembly for Wales*, 1999.

shromáždění.¹³⁰ Nakonec tak skutečně vznikla menšinová vláda vedená právě Michaellem. Britští lídři obou stran, Tony Blair i Paddy Ashdown, však údajně upřednostňovali vznik koalice jako ve Skotsku.¹³¹ O případné koalici začal Michael vážně vyjednávat, až když mu v únoru roku 2000 hrozilo vyslovení nedůvěry, což na liberální demokraty neudělalo příliš dobrý dojem.¹³²

Vzniklá menšinová vláda se však potýkala s potížemi prosadit svoje návrhy v shromáždění.¹³³ V únoru 2000 pak byla Michaelovi skutečně vyslovena nedůvěra. Pro její vyslovení hlasovalo 31 poslanců, tedy poslanci všech stran kromě labouristů. Z 28 labouristických poslanců se jeden zdržel hlasování. Hlasování o nedůvěře vyvolala Plaid Cymru, důvodem přitom byla jednání o podobě rozpočtu. Na vyvolání hlasování o nedůvěře se však zřejmě podíleli i někteří labourističtí poslanci, nespokojení s Michaelovým vedením.¹³⁴ Na počátku těchto rozporů stáli liberální demokraté, jež požadovali po Michaelovi garanci britského ministra financí, že finanční prostředky z evropských fondů určené pro nejméně rozvinuté části Walesu nezůstanou britskému ministerstvu financí k přerozdělení, ale bude o ně navýšen roční blokový grant pro Wales. Tuto garanci jim přitom Michael nebyl schopen poskytnout. Shromáždění však již předtím nebylo zcela spokojeno s jeho působením na postu tehdy ještě prvního tajemníka. Michael například odmítl odvolat ministryni zemědělství Christine Gwyntherovou, již byla od shromáždění vyslovena nedůvěra, čímž nerespektoval vůli shromáždění. Vedle toho byl kritizován jeho údajně autoritativní přístup k vedení strany. Navíc stále zavládal pocit, že Michael upřednostňuje zájmy vedení celobritské Labouristické strany nad těmi lokálními. Tyto domněnky byly zapříčiněny i tím, jakým způsobem se Michael dostal na pozici lídra velšských labouristů, kdy musel být údajně přesvědčován, aby nabízený post vůbec přijal. I z těchto důvodů by tak mohl být vstup liberálních demokratů do koalice vedené Michaellem negativně přijat jejich voliči.¹³⁵

¹³⁰ LAFFIN, M., *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*, op.cit., s. 8.

¹³¹ LAFFIN, M., *Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain*, op.cit., s.17.

¹³² DEACON, R. - ROFFE, R., *Partnership and Power in the Welsh Assembly: the Welsh Liberal Democrats and Objective One*. The Political Studies Association, 2002, s. 6.

¹³³ LAFFIN, M. – TAYLOR, G. – THOMAS, A., *Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party*, op.cit., s. 6.

¹³⁴ BRADBURY, J., *Devolution in Wales: An unfolding process*. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 50.

¹³⁵ DEACON, R. a R. ROFFE, *Partnership and Power in the Welsh Assembly: the Welsh Liberal Democrats and Objective One*, op.cit., s. 3-6.

Michealův nástupce Rhodri Morgan měl naopak podporu širokého spektra členů Velšské labouristické strany a projevoval mnohem větší entusiasmus pro devoluci.¹³⁶ Po tehdejší vyloučení možnosti koalice s Plaid Cymru, jež představovala pro labouristy přímého konkurenta v některých volebních okrscích a vzatí v úvahu komplikací plynoucích z postavení menšinové vlády, se labouristé již pod Morganovým vedením rozhodli pro další jednání s liberálními demokraty. Jednání tedy probíhala v době, kdy byli labouristé u vlády a nejdříve byla utajovaná. Finální dohoda *Putting Wales First: A Partnership for the People of Wales* byla představena až po šesti měsících v říjnu 2000. Mezitím byly neshody ohledně rozpočtu ukončeny představením zatím nejvyššího blokového grantu pro Wales.¹³⁷ Liberální demokraté do dohody prosadili změnu volebního systému při volbách do místních zastupitelstev na STV jako ve Skotsku. To však nebylo nikdy implementováno. Dále dohoda obsahovala některé další návrhy liberálních demokratů, například prohlídky u očního lékaře pro určité skupiny obyvatel zdarma či bezplatnou péči pro seniory. Vedle toho byl odsouhlasen vznik komise, jež měla posoudit možnosti rozšíření pravomocí shromáždění.¹³⁸ Liberálním demokratům se tak nakonec podařilo prosadit velkou část jejich požadavků a jejich vliv na konečnou podobu dohody byl neoddiskutovatelný.¹³⁹ Někteří Labouristé v místních vládách a ve Westminsteru tak byli od počátku k této koalici poměrně kritičtí, avšak poslanci strany v shromáždění byla nakonec přijata.¹⁴⁰ Plaid Cymru se stala oficiální opozicí.

Shromáždění se muselo od počátku své existence potýkat s řadou problémů vyplývajících z jeho nejasných či nedostatečných kompetencí. Při uvažování jakékoliv výraznějšího kroku musela velšská vláda žádat o souhlas britský parlament. Takto tato vláda jako jeden ze svých nevýznamnějších kroků prosadila reformu struktury veřejného zdravotnického systému. Podařilo se jí také učinit změny v oblasti školství na základě k tomu udělených pravomocí britským zákonem o vzdělávání.¹⁴¹ Wales tak

¹³⁶ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 50.

¹³⁷ BRADBURY, J. - MITCHELL, J., Devolution: New Politics for Old?. In *Parliamentary Affairs*, op.cit., s. 271.

¹³⁸ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 50.

¹³⁹ DEACON, R. - ROFFE, R., Partnership and Power in the Welsh Assembly: the Welsh Liberal Democrats and Objective One, op.cit., s. 8.

¹⁴⁰ LAFFIN, M. - TAYLOR, G. - THOMAS, A. Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party, op.cit., s. 6.

¹⁴¹ *The Education Act 2002*.

oproti vládě New Labour omezil roli privátního sektoru při výstavbě vzdělávacích zařízení a nepodporoval vznik náboženských škol a specializovaných středních škol.¹⁴²

V roce 2001 vláda prosadila návrh na vznik postu ombudsmana na ochranu práv dětí,¹⁴³ krok následně učiněný i Skotskem a Severním Irskem v roce 2003 a Anglií o rok později. Jak bylo dohodnuto ve vládním programu, byla v roce 2002 ustanovena komise zabývající se pravomocemi a dalšími otázkami týkajícími se samotného shromáždění. Komise své závěry publikovala v roce 2004, tedy až v dalším funkčním období.¹⁴⁴ Zároveň byly implementovány další návrhy z koaliční dohody, jako mléko ve školách pro děti do sedmi let zdarma, zrušení jízdného v autobusech hromadné dopravy pro penzisty, zrušení poplatků za recepty pro občany ve věku méně než 25 let a více než 60 let, ustanovení banky na podporu drobného podnikání či rozšíření podpory pro lidi bez domova.¹⁴⁵

Velšští labouristé se pod vedením Rhodriho Morgana, jenž byl lídrem strany v letech 2000-2009, neváhali vymezit proti politice britské vlády New Labour, zejména v oblasti zdravotnictví a vzdělávání. Ve svém projevu na Univerzitě ve Swansea 11.prosince 2002 použil Morgan označení „*clear red water*“ ve smyslu pomyslného oddělení velšské politiky od politiky britské vlády. Morgan také zdůrazňoval velšské zájmy oproti přístupu vzdáleného Westminsteru. Ačkoliv mnohdy šlo jen o rétoriku, jejímž cílem bylo zejména oslabení konkurence v podobě Plaid Cymru, lze najít i konkrétní odlišnosti, jež nebyly primárně iniciovány liberálními demokraty. Zde lze jmenovat například právě mléko pro děti do škol zdarma, školky pro tříleté děti zdarma, městská hromadná autobusová doprava pro seniory, či rušení poplatků za recepty. Morgan také odmítal využívání soukromého sektoru při financování výstavby veřejných statků¹⁴⁶, jež bylo pro New Labour typické a využívané i ve Skotsku.¹⁴⁷ Morgan se vymezoval vůči New Labour ve své rétorice například tak, že velšskými labouristy prosazované politiky označoval za klasické labouristické („*classic Labour policies*“) či

¹⁴² BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op. cit., s. 56.

¹⁴³ Children's Commissioner. *Welsh Government*. Dostupné z:

<http://wales.gov.uk/topics/childrenyoungpeople/rights/commissioner/?lang=en>

¹⁴⁴ Richardova komise (*The Richard Commission*) doporučila rozšíření kompetencí o možnost přijímat primární legislativní akty, formální oddělení legislativy a exekutivy, navýšení počtu poslanců o 20 a mimo jiné i změnu volebního systému na STV. Konečný labouristický návrh *Better Governance for Wales* však byl inspirovaný závěry komise jen částečně. (BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit. , s. 60-62.)

¹⁴⁵ HAZELL, R., et al. The Elections in Scotland and Wales: What's at Stake?, op.cit., s. 2.

¹⁴⁶ *Private Finance Initiative, Public-Private Partnership*

¹⁴⁷ BRADBURY, J., Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, J., et al., op.cit., s. 56.

navrhovaný rozpočet jako pravý labouristický („*real Labour budget*“).¹⁴⁸ Ve volební kampani před druhými volbami do Velšského národního shromáždění v roce 2003 pak Morgan tyto rozdíly znovu zdůrazňoval. Zde je však vhodné dodat, že to bylo až potom, co Tony Blair veřejně akceptoval rozdílné přístupy regionálních organizací strany k některým otázkám.¹⁴⁹

Zde je tak vidět určitý rozdíl oproti Skotsku. Nejdéle sloužící první ministr Skotska Jack McConnell se naopak snažil prezentovat Labouristickou stranu jako jednotnou i co se prosazovaných politik týče. Politiky implementované ve Skotsku, jež přímo neodpovídaly linii prosazované New Labour, byly z velké části ústupky skotským liberálním demokratům. Na tyto rozdíly v politice se pak McConnell, na rozdíl od Morgana, nesnažil záměrně upozorňovat.¹⁵⁰

4.5. Koalice Velšské labouristické strany a Plaid Cymru v letech 2007 – 2011

Labouristé jako hlavní body své kampaně představily určité kroky na zlepšení situace rodin s dětmi, zlepšení situace ve školství, zefektivnění zdravotnictví, včetně zkrácení čekacích dob či podporu dostupného bydlení.¹⁵¹ Kampaň Plaid Cymru se také zaměřila na školství a její program dokonce obsahoval příslib laptopu pro všechny jedenáctileté školáky zdarma. Stejně jako labouristé se strana věnovala i problematice dostupného bydlení, zlepšení situace rodin s dětmi a právům pacientů. Oproti labouristům pak byl program Plaid Cymru více zaměřen na environmentální problematiku.¹⁵²

Velšští labouristé sice byly ve shromáždění nejsilnější stranou, jejich 26 křesel však na většinu v shromáždění nestačilo. Začali tak vyjednávat o možné koalici jak s liberálními demokraty, tak s Plaid Cymru. Rozhovory s oběma stranami však nejprve selhaly. Jak bylo popsáno výše, jednalo se po těchto volbách i o možnosti vytvoření duhové koalice s Plaid Cymru jako nejsilnější stranou, dále s konzervativci a s

¹⁴⁸ MOON, D. S., *Welsh Labour and Devolution: Analysing the Political Effect of Polity Differentiation*. University of Sheffield, 2008, s. 10.

¹⁴⁹ LAFFIN, M. - TAYLOR, G. - THOMAS, A., *Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party*, op.cit., s. 22.

¹⁵⁰ KEATING, M., *Policy Making and Policy Divergence in Scotland after Devolution*, op.cit., s. 96.

¹⁵¹ Viz *Building a Better Wales, Welsh Labour Party Election Manifesto 2007*.

¹⁵² Plaid Cymru unveils assembly manifesto, *Politics.co.uk*, online, 28. 3. 2008.

liberálními demokraty. Taková to koalice by se mohla opírat o většinu 33 poslanců. Liberální demokraté však byli v této otázce nejednotní, a než vstup do koalice stihla odsouhlasit jejich konference, bylo nutné kvůli procedurálním pravidlům zvolit prvního ministra. Jediným nominovaným byl přitom předešlý labouristický první ministr Rhodri Morgan. Morgan, jemuž tak byla na konci května shromážděním vyjádřena důvěra, však nadále preferoval vznik většinové koaliční vlády, jež by se mohla v shromáždění opírat o většinu. Stále zde existovala možnost vzniku duhové koalice, jež by mohla sesadit Morgana a za prvního ministra zvolit lídra Plaid Cymru Ieuanama Wyn Jonese.¹⁵³ V koalici s labouristy by však Plaid Cymru dosáhla na těsnou dvoutřetinovou většinu, jež by jí umožnila prosadit zásadní bod jejího programu, a sice referendum o rozšíření pravomocí shromáždění.¹⁵⁴

Dva měsíce po volbách pak představili labouristé s Plaid Cymru dohodu nazvanou *One Wales: A progressive agenda for the government of Wales*. V tomto dokumentu se strany zavázaly uspořádat co nejdříve referendum o rozšíření pravomoci shromáždění. Jako další cíle si koalice vytyčila zkvalitnění školství, zdravotnictví, dopravního spojení a podporu dostupného bydlení. Odklon od politik prosazovaných New Labour pak můžeme vidět v dalších bodech dohody, kdy se strany zavazují k dalšímu omezení role soukromého sektoru ve veřejném zdravotnictví. Dále bylo deklarováno zachování bezplatných receptů a snídaní pro školáky zdarma, zavedených v minulých volebních obdobích. V dohodě je možné najít vliv Plaid Cymru například v důrazu na ochranu životního prostředí, podporu užívání velšského jazyka a závazku vlády usilovat o rozšíření možností zastoupení Walesu v orgánech Evropské unie. Jeden z nejvýraznějších slibů kampaně Plaid Cymru, laptopy pro školáky zdarma, však v programu nenalezneme. Podpis dohody s labouristy na vypsání výše zmíněného referenda lze však z pohledu Plaid Cymru považovat za značný úspěch, což dokládá výhodnost daného složení koalice pro tuto stranu. Labouristé přitom také podporovali rozšíření jeho pravomocí a toto vládní uspořádání tak také lépe vyhovovalo jejich strategickým plánům, než případné spojenectví s liberálními demokraty. Aby labouristé bývali mohli uzavřít koaliční dohodu právě s nimi, museli by zřejmě znovu přislíbit

¹⁵³ BRADBURY, J., Electoral fragmentation and the politics of coalition. *Politics & Government Online*. Dostupné z: www.politicscymru.com/en/cat1/article11

¹⁵⁴ Viz *Government of Wales Act 2006*.

zavedení volebního systému STV při volbách do místních zastupitelstev a pravděpodobně tak zhoršit pozici jejich strany v nich.¹⁵⁵

V prosinci 2009 Morgan rezignoval na svůj post, přičemž již dříve několikrát oznámil, že chce nadále zastávat jen roli řadového poslance.¹⁵⁶ Na postu prvního ministra ho nahradil Carwyn Jones, jenž byl o týden dříve zvolen lídrem velšských labouristů. Jones následně sestavil vlastní kabinet a hodlal pokračovat v plnění koaliční dohody.¹⁵⁷ 3. března 2011 se pak konalo úspěšné referendum o udělení dalších pravomocí Velšskému národnímu shromáždění, což lze pokládat za nejvýraznější moment funkčního období této vládní koalice.

4.6. Možné faktory ohrožující stabilitu těchto koaličních vlád

Mezi nejčastější faktory ohrožující stabilitu koalic na celostátní úrovni patří rozpory mezi vládními stranami, méně pak uvnitř jednotlivých vládních stran, následované ztrátou podpory parlamentu a vyslovením nedůvěry. Téměř v polovině případů pak za těmito rozpory stála neschopnost dosáhnout shody v oblasti veřejných financí a ekonomické oblasti obecně, následované záležitostmi týkajícími se sociální oblasti a zdravotnictví. V menší míře pak stabilitu koaličních vlád ohrožovaly neshody v oblasti obrany a zahraniční politiky. Jako další důvody pro pád koaličních vlád byly identifikovány i vzájemné vztahy mezi politiky, reakce vlád na mimořádné události či odchod určité politické strany z vlády jako součást její předvolební strategie.¹⁵⁸

S jistou mírou zjednodušení lze říci, že skotské a velšské vlády mají zatím za úkol zejména rozhodovat o alokaci finančních prostředků, jež plynou do těchto regionů z centra. Koalice tak nebudou destabilizovat spory o nastavení daňového systému. Vzhledem k charakteru devoluce lze vyloučit i spory ohledně obrany a zahraniční politiky. Vážnější programové neshody by mohly nastat v sociální oblasti, zdravotnictví či školství či dalšího směřování procesu devoluce. I v tomto ohledu však byly strany,

¹⁵⁵ Liberální demokraté však byli rozděleni i ohledně možné vládní spolupráce s labouristy. Část z nich totiž zastávala názor, že předešlou vládní spoluprací s labouristy politicky příliš nezískali. Labouristé navíc nebyli ochotni přistoupit na zavedení STV i z toho důvodu, že nedávné volby do místních zastupitelstev ve Skotsku, kde bylo STV již zavedeno, dopadly pro labouristy značným neúspěchem. (OSMOND, J., *Crossing the Rubicon: Coalition Politics Welsh Style*, Cardiff: Institute of Welsh Affairs, 2007, s. 13-14.)

¹⁵⁶ SPARROW, A., Labour leader tells conference he is about to resign. *The Guardian*, online, 27. 9. 2009.

¹⁵⁷ BROWNE, A., Carwyn Jones sworn in as new Welsh first minister. *BBC News*, online, 10. 12. 2009.

¹⁵⁸ PAUN, A., United we stand?. Institute for Government, 2010, s. 18-20.

jež zatím byly součástí regionálních vládních koalic, zjevně ochotné k vzájemné dohodě. Výše zmíněné skotské a velšské koalice tak byly obecně považovány za poměrně stabilní. To je přičítáno i v obou regionech široce panujícímu konsensu podporujícímu sociálně-demokratickou politiku.¹⁵⁹ Ve Skotsku, kde labouristé vládli se skotskými liberálními demokraty, můžeme uvažovat i o pozitivním vlivu spolupráce ve Skotské ústavní radě. Ve Walesu byly vzájemné vazby obou stran vždy slabší.¹⁶⁰

Soudržnost koalic by mohly narušit i blížící se volby jak do regionálních institucí, tak do Dolní sněmovny. Labouristé a liberální demokraté si však většinou přímo nekonkurují v tom smyslu, že by se mezi nimi v obvodech rozhodovalo o první a druhé místo jak ve Skotsku, tak ve Walesu, jež byl již zmíněn. Naopak mnoholetá rivalita mezi Plaid Cymru a labouristy v některých volebních obvodech byla již zmíněna. Tento fakt však zjevně nenarušil stabilitu velšské koalice ani s blížícími se volbami.

Jak již bylo zmíněno, vstup labouristů do koalice s Plaid Cymru vyvolal nesouhlas některých členů Labouristické strany jak ve Walesu, tak ve Westminsteru. Na odpor u části stranické základny však narazily i koalice s liberálními demokraty v obou regionech.¹⁶¹ Důvodem byly zejména učiněné ústupky, jež část strany považovala za příliš velké. Jak bylo popsáno v minulé kapitole, britské vedení strany do záležitostí skotské a velšské organizace příliš nezasahovalo a členové strany se zpravidla snažili udržet image labouristů jako jednotné strany a nevyvolávat vnitrostranické konflikty. Vnitrostranické spory samozřejmě ohrožovaly i ostatní strany, žádný s těchto sporů však viditelně nenarušil stabilitu koalice ve Walesu ani ve Skotsku.

¹⁵⁹ LAFFIN, M. - SHAW, E. - TAYLOR, G., *Devolution and Party Organisation in Britain: How Devolution has changed the Scottish and Welsh Labour Parties*, op.cit., s. 3.

¹⁶⁰ SEYD, B., *Coalition Governance in Scotland and Wales*, op.cit., s. 8.

¹⁶¹ Ibid.

5. Školné na vysokých školách: přístup britských a regionálních vlád

5.1. Přístup britských vlád

Školné na vysokých školách bylo v celém Spojeném království zavedeno vládou New Labour od září roku 1998, podle zákona schváleného v červenci téhož roku.¹⁶² Znění zákona se z velké části opíralo o návrh komise vedené Sirem Ronem Dearingem, jež byla zřízena v roce 1996, tedy ještě za vlády Johna Majora. Studenti by se podle jejího návrhu publikovaného o rok později měli podílet na čtvrtině nákladů na jejich studium.¹⁶³ Původně tak byla standardní výše ročního školného stanovena na 1000 £ za rok, přičemž tato částka mohla být snížena při přihlédnutí k příjmům rodiny studenta. Plná výše školného se tak podle odhadů dotkla více než poloviny studentů. Zároveň byly navzdory doporučením Dearingovy komise zrušeny nevratné podpory pro znevýhodněné skupiny studentů a byly nahrazeny možností půjčky na náklady spojené se studiem. Školné se mělo splácet přímo (*up-front fees*), avšak byly zavedeny zvýhodněné půjčky umožňující splatit školné až po dokončení studia, jež mohli čerpat všichni studenti.¹⁶⁴

V roce 2004 byl přijat nový zákon upravující školné.¹⁶⁵ Podle tohoto zákona dostaly univerzity od školního roku 2006/2007 možnost zavést výši školného dle jejich uvážení, avšak byl stanoven maximální strop ročního školného (*top-up fees, variable tuition fees*). Výše maximálního stropu byla stanovena na 3000 £ pro všechny studenty, již se nepřihlíželo k příjmům rodičů. Avšak zároveň byly znovu zavedeny nevratné podpory pro studenty z rodin s nízkými příjmy. Nyní šlo o skutečnou formu takzvaného školného. Školné se začalo splácet zpětně při dosažení ročního platu minimálně ve výši 15 000 £, kdy studenti začali splácet 9 % z ročního příjmu.¹⁶⁶ V reakci na nový zákon se většina univerzit rozhodla stanovit školné na maximální možné povolené výši.¹⁶⁷

¹⁶² *The Teaching and Higher Education Act 1998.*

¹⁶³ BLAKE, H., Grants, loans and tuition fees: a timeline of how university funding has evolved. *The Telegraph*, online, 10. 11. 2010.

¹⁶⁴ DEARDEN, L. – FITZSIMONS, E. - WYNESS, G., The Impact of Tuition Fees and Support on University Participation in the UK. Institute for Fiscal Studies, 2007, s. 9 – 11.

¹⁶⁵ *The Higher Education Act 2004.*

¹⁶⁶ DEARDEN, L. – FITZSIMONS, E. - WYNESS, G., The Impact of Tuition Fees and Support on University Participation in the UK., op.cit., s. 9 – 11.

¹⁶⁷ BLAKE, H., Grants, loans and tuition fees: a timeline of how university funding has evolved, op.cit.

V roce 2009 byla ustanovena další komise vedená lordem Brownem zabývající se financováním vyššího vzdělávání, jež o rok později doporučila zrušení maximálního stropu ročního školného a dovolit tak univerzitám vybírat školného zcela podle jejich uvážení.¹⁶⁸ Vláda konzervativců a liberálních demokratů se však od roku 2012 rozhodla maximální strop školného jen navýšit na 9000 £ za rok. Univerzity, jež navýší roční školné nad 6000 £ přitom budou mít povinnost zavést opatření, jež budou ke studiu motivovat studenty z rodin s nízkými příjmy. Školné se nyní splácí zpětně při dosažení ročního platu minimálně ve výši 21 000 £, kdy studenti odvádí 9 % z ročního příjmu vystudované vysoké školy. Nenávratná podpora pro studenty z rodin s nízkými příjmy zůstala s mírnými změnami zachována. Zvýhodněné půjčky na náklady spojené se studiem jsou nyní dostupné všem studentům, bez ohledu na příjem rodičů.¹⁶⁹

5.2. Přístup skotských vlád

Jak již bylo zmíněno výše, školné zavedené vládou New Labour od září 1998 v celém Spojeném království bylo zdrojem sporu mezi skotskými labouristy a liberálními demokraty při vyjednávání o koaliční smlouvě po volbách v roce 1999. Liberální demokraté se totiž tradičně stavěli odmítavě vůči školnému na vysokých školách a tvrdili, že ze svého postoje nehodlají ustoupit. Dohodu však teoreticky mohl usnadnit fakt, že ačkoliv New Labour jejich zavedení sama prosadila, tak v programu skotských labouristů pro první volby do Skotského parlamentu nebylo téma školného vůbec zmíněno. Jak lídr labouristů Donald Dewar, tak lídr liberálních demokratů Jim Wallace, byli údajně tlačeni celobritskými lidry svých stran k dohodě založené na vzájemném kompromisu. Ten měl nakonec podobu ustanovení komise¹⁷⁰ v červenci 1999, jež měla odborně posoudit právě problematiku školného a finančního zatížení studentů.¹⁷¹

Komise publikovala výsledky v prosinci téhož roku a navrhovala namísto dosavadního modelu školného zavést odloženou formu školného ve výši 3000 £, jež studenti splatí, až jejich plat dosáhne minimálně 25 000 £ za rok. Zároveň měla být

¹⁶⁸ Lord Browne report on higher education. *Number 10 Downing Street Official Website*, online, 12. 10. 2010.

¹⁶⁹ Changes to tuition fees and higher education. *Department for Business, Innovation and Skills*, online, 15. 12. 2010.

¹⁷⁰ *The Cubie Committee*.

¹⁷¹ LAFFIN, M., *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*, op.cit., s. 6.

zavedena stipendia podobná zrušeným nevratným podporám znevýhodněným studentům. Návrh prosazený skotskou vládou v roce 2000¹⁷² pak oproti doporučení komise obsahoval jednorázovou platbu v pevně určené výši 2 000 £ po ukončení studia (*graduate endowment*) při dosažení platu minimálně 10 000 £ ročně, což bylo méně než tehdejší průměrná mzda. Tato forma školného se týkala skotských studentů a studentů z členských států Evropské unie začínající své studium v letech 2001/2002. Angličtí studenti na skotských univerzitách museli nadále platit školné určené britskou vládou v roce 1998.¹⁷³

Vzhledem k tomu, že odpovědnost za oblast školství byla v důsledku devoluce přenesena na Skotský parlament, tak se plán britské vlády z roku 2003 na reformu školného Skotska přímo netýkal. I tak se však stal předmětem debaty, jelikož jak je zřejmé, změny v nastavení školného v jednom regionu Spojeného království mohou mít dopady i na ostatní regiony. Omítnutí možnosti univerzit vybírat variabilní školné se následně stalo součástí koaliční dohody po volbách v roce 2003.¹⁷⁴

V únoru 2008 pak schválil Skotský parlament návrh vládní SNP na úplné zrušení povinnosti studentů platit školné. Školné tehdy studujících, včetně těch, jež studium ukončili v roce 2007, je tak plně hrazeno skotskou vládou.¹⁷⁵ Podle skotského ministerstva školství byl dosavadní systém jednorázové platby po skončení studia neefektivní a vedl k zbytečnému zadlužování studentů. Při hlasování v parlamentu návrh SNP podpořili i skotští zelení a skotští liberální demokraté. Skotští labouristé a konzervativci pak vládu SNP obvinili z populismu.¹⁷⁶ Zrušení této formy školného se však týkalo jen skotských studentů a studentů z členských států EU. Studenti ze zbývajících částí Spojeného království a nečlenských států EU měli nadále povinnost platit školné stanovené britskou vládou podle modelu z roku 1998.¹⁷⁷

Změny ve školném schválené britskou vládou konzervativců a liberálních demokratů se dotknou i skotských univerzit, jež budou moci také navýšit školné na daný maximální roční limit 9000 £. Skotští studenti a studenti z členských států EU budou od školného nadále osvobozeni.¹⁷⁸

¹⁷² *The Education Graduate Endowments and Student Support Act 2001.*

¹⁷³ DOBSON, A., The Cubie Report explained. *The Guardian*, online, 28. 2. 2000.

¹⁷⁴ Viz *A Partnership for a Better Scotland.*

¹⁷⁵ Graduate endowment scrapped. *The Scottish Parliament*, online, 28. 2. 2008.

¹⁷⁶ Graduate endowment fee abolished. *BBC News*, online, 13. 6. 2007.

¹⁷⁷ Q&A: Graduate endowments. *BBC News*, online, 13. 6. 2007.

¹⁷⁸ Q&A: Tuition fees. *BBC News*, online, 14. 9. 2011.

5.3. Přístup velšských vlád

Zákon z roku 2004 zavádějící možnost univerzit vybírat školné v maximální výši 3000 £ za rok dal Walesu pravomoc samostatně rozhodnout o systému financování univerzit. Velšské národní shromáždění zřídilo na návrh liberálních demokratů komisi mající za úkol odborně vyhodnotit právě tuto problematiku. Výsledná zpráva komise z roku 2005 navrhovala zavést také variabilní školné s roční stropem ve výši 3000 £.¹⁷⁹ Velšská labouristická vláda se nakonec v mnohém doporučeními komise řídila, k tomu však navrhla dotovat část školného všem velšským studentům, ať už studují ve Walesu či zbývajících částech Spojeného království. Velšští studenti tak od let 2007/2008 nezaplatili více než doposud. Dále byl zaveden nový systém stipendií. Tyto kroky, navržené vládou velšských labouristů, byly následně podporovány napříč velšským politickým spektrem.¹⁸⁰

Změny schválené koaliční vládou konzervativců a liberálních demokratů v roce v 2010 zvyšující maximální strop školného na 9000 £ ročně jsou platné i pro univerzity ve Walesu. Velšští studenti však mají nadále nárok na nenávratnou podporu ve výši rozdílu mezi navýšeným školným a dosavadním školným.¹⁸¹ Velšský labouristický ministr školství Leighton Andrews přitom možnost dotovat studentům část školného označil za jeden z přímých pozitivních důsledků devoluce.¹⁸²

5.4. Příčiny rozdílných přístupů u Labouristické strany ve Westminsteru, Skotsku a Walesu

Jak bylo nastíněno výše, po zahájení procesu devoluce patří oblast školství k pravomocím přeneseným na Skotský parlament. Ačkoliv se pravomoci Velšského národního shromáždění postupně rozšiřovaly, v sledovaném období nedosáhly těch Skotského parlamentu. I tak se v důsledku devoluce výsledné nastavení školného ve Walesu, Skotsku a Anglii vzájemně liší. Došlo tak k vytvoření skupin studentů s odlišnou mírou podpory a finančního zatížení, podle toho, zda pochází z oblastí zasažených procesem devoluce či nikoliv.

¹⁷⁹ FORD, L., Report calls for 'flexible' Welsh university fees. *The Guardian*, online, 26. 5. 2005.

¹⁸⁰ WARD, L., No top-up fees for Welsh students. *The Guardian*, online, 22. 6. 2005.

¹⁸¹ Wales unveils future of fees. *Welsh Government*, online, 3. 11. 2010.

¹⁸² Statement on tuition fees. *BBC News*, online, 30. 11. 2010.

Dennis Kavanagh popisuje New Labour jako stranu usilující o prosazení politik s potenciálně co největší podporou voličů (*electoral politics*). Kavanagh zároveň poukazuje na snahu labouristů o jednotu strany, nebo alespoň o její zdání.¹⁸³ Jak lze toto aplikovat na problematiku školného?

Školné na vysokých školách je často diskutovaným tématem, důležitým zejména pro mladé voliče. Snížení finanční zátěže studentů může jistě být populární krokem, a to zejména ve Skotsku a Walesu, kde je, jako bylo popsáno výše, spíše centristicky až levicově orientovaný elektorát. Na modifikace formy školného ve Skotsku a Walesu tak lze nahlížet i jako na snahu získat hlasy, roli však hrály i další faktory.

Pro britské labouristy bylo zavedení školného v první řadě pragmatickým krokem, jež měl především zajistit dostatek finančních prostředků pro vysoké školy. Navíc se tento krok opíral o doporučení Dearingovy komise. Již v předvolebním programu pro volby do Dolní sněmovny v roce 1997 totiž labouristé navrhovali odložené školné, jež studenti začnou splácet po dosažení určité výše platu. Argumentovali přitom tím, že rozšiřování možností vysokoškolského vzdělávání a zlepšení jeho kvality nebude nadále možné financovat jen z daňových příjmů.¹⁸⁴ Z této argumentace založené na rozpočtových důvodech tak lze usoudit, že školné nebylo nějakým zásadním principem politiky New Labour. A není tak překvapením, že vedení strany nelpělo na prosazování školného v unifikované formě ve všech částech Velké Británie. Vláda New Labour se sice z počátku obávala, že zrušení jí zavedeného systému školného ve Skotsku by mohlo ohrozit její schopnost školné úspěšně implementovat ve zbývajících částech Spojeného království, avšak tato obava se nakonec ukázala jako zbytečná, jelikož celostátní média projevovala jen minimální zájem o dění ve Skotsku.¹⁸⁵

Plán z roku 2003 na umožnění univerzitám určit výši školného, pokud nepřesáhne stanovený limit 3000 £ ročně, byl v přímém rozporu s labouristickým programem pro volby v roce 2001. Tento plán tak vyvolal bezprecedentní nespokojenost labouristických poslanců v Dolní sněmovně od doby, co se Tony Blair stal premiérem. Blair následně nespokojeným poslancům slíbil několik ústupků, včetně znovuzavedení nevratné podpory pro znevýhodněné studenty. Dále bylo odsouhlaseno,

¹⁸³ KAVANAGH, D., et al., *British Politics*, op.cit., s. 362.

¹⁸⁴ Viz *The Labour Party 1997 Manifesto*.

¹⁸⁵ HOUGH D. - JEFFERY, Ch., *Devolution and electoral politics*, op.cit., s. 33.

že se studentům nesplacená část jejich dluhu po pětadvaceti letech odepíše. Návrh i tak prošel jen díky těsné většině.¹⁸⁶ Tato událost ukázala, že i labouristé v Dolní sněmovně byli ohledně školného rozdělení. Rozdílný přístup regionálních organizací strany či jen ochota ke kompromisu v této otázce tak byly jen dalšími ukázkami toho, že strana je v názoru na formu školného nejednotná.

Ve Skotsku bylo zrušení školného požadavkem skotských liberálních demokratů pro vstup do koaliční vlády. Jelikož se liberální demokraté vždy ostře stavěli proti školnému, bylo pro ně obtížné udělat v této oblasti výraznější ústupky. Výsledný kompromis ve formě ustanovení odborné komise pak umožnil vznik koalice, aniž by jedna ze stran výrazně ztratila důvěryhodnost v očích voličů.

Jelikož Velšské národní shromáždění a z něj vzešlá exekutiva neměly pravomoci výrazně změnit nastavení systému školného, velšští liberální demokraté do koaliční dohody z října 2000 alespoň prosadili návrh na přezkoumání možných forem podpory studentů.¹⁸⁷ Systém dotací části školného z veřejných zdrojů tak byl zaveden až další jednobarevnou labouristickou vládou, jež k tomuto kroku již měla dostatečné pravomoci.

Finanční důvody, jež vedli vládu New Labour k zavedení školného v první řadě, nehrály při rozhodování velšských labouristů o této otázce zřejmě zatím takovou roli. Předpokládá se, že Wales si zatím může dovolit část školného dotovat, zatímco pro několikanásobně větší počet anglických studentů by bylo toto v delší době finančně neudržitelné. Financování velšských univerzit však částečně závisí na anglických studentech platících školné v plné výši a je tak nejasné, zda tento způsob financování bude postačující i do budoucnosti.¹⁸⁸

¹⁸⁶ BLAKE, H., Grants, loans and tuition fees: a timeline of how university funding has evolved, op.cit.

¹⁸⁷ LAFFIN, M., Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain, op.cit., s. 21.

¹⁸⁸ JENKINS, C., Has Wales done its homework on uni tuition fees?. *BBC News*, online, 1. 12. 2010.

Závěr

Labouristé se ve skotských a velšských koaličních vládách soustředili zejména na oblast státem poskytovaných služeb, což bylo jednou z hlavních priorit této strany i na celobritské úrovni. Toto zaměření skotských a velšských labouristů však také částečně reflektuje oblasti, ve kterých byly pravomoci z centra přeneseny na nově vzniklé legislativně-exekutivní instituce.

Za případnými odlišnými přístupy v některých oblastech politiky mezi britskou Labouristickou stranou a jejími regionálními organizacemi můžeme vidět několik příčin. Předně se nabízí přizpůsobení se rozdílným podmínkám stranické soutěže. Britská Labouristická strana se soustředí zejména na získání křesel v Anglii, kde se rozhoduje o tom, která strana získá většinu v Dolní sněmovně britského parlamentu a následně se ujme vlády. Zatímco labouristé v Anglii tak mají tendenci se ve svém programu posunout spíše do středu politického spektra, aby získali hlasy nerozhodnutých voličů, labouristé ve Skotsku a Walesu se snaží přizpůsobit požadavkům zdejšímu elektorátu, jež je považován za centristicky až levicově orientovaný, čemuž ostatně odpovídají i volební výsledky a podoba stranického systému. Především při volbách do Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění navíc musí počítat s popularitou regionálních stran. Tyto strany, vedle zdůrazňování regionální identity, do svého programu zakomponovaly i řadu sociálně-demokratických a progresivních politik a představují tak pro labouristy nezanedbatelnou konkurenci.

Skotští i velšští labouristé mají v rámci celobritské strany značný stupeň autonomie. V důsledku změn v organizační struktuře strany v roce 1998 mají vlastní orgány, jejichž úkolem je formulovat politický program pro dané regiony. Získali tak možnost odlišit svůj program od programu celobritské Labouristické strany. To se přitom jeví jako přinejmenším takticky výhodné. Regionální organizace tak mají možnost pokusit se obstát v regionálních volbách s programem, jež by lépe odpovídal názorům a hodnotám zdejšího elektorátu a byl přizpůsoben zdejším podmínkám. Zde je však možné vidět určitý rozdíl mezi Skotskem a Walesem. Zatímco doposud nejdéle sloužící skotský první ministr Jack McConnell byl považován za loajálního spojence New Labour ve Westminsteru a hlásil se k jejímu programu, nejdéle sloužící první ministr Walesu Rhodri Morgan naopak neváhal zdůraznit rozdíly mezi velšskými labouristy a vládou New Labour.

Rozdílné přístupy k některým tématům však nelze přičítat jen snaze získat podporu voličů. Už před devolucí se přístup k veřejnému sektoru v těchto regionech odlišoval od území Anglie. Je tak možné konstatovat, že zatímco skotské a velšské vlády pokračovaly v tradičním sociálně-demokratickém přístupu k veřejnému sektoru, v Anglii byly implementovány plány New Labour na větší zapojení soukromé sféry do tohoto sektoru.

Část od britské vlády rozdílných přístupů regionálních koaličních vlád jako celku byla způsobena doporučeními odborných komisí, kompromisy mezi koaličními partnery či kombinací obojího. Kompromisy mezi stranami byly usnadněny jednak programovou blízkostí labouristů jak s liberálními demokraty, tak s Plaid Cymru, ale i tehdejšími rozpočty regionálních vlád, jež byly považovány za poměrně objemné. Labouristé tak mohli přistoupit i na snížení finanční zátěže vysokoškolských studentů, jež by bylo v Anglii vzhledem k mnohem vyššímu počtu studentů zřejmě finančně dlouhodobě neudržitelné. Podobným příkladem může být zrušení různých poplatků ve zdravotnictví.

Je zřejmé, že labouristé byli při vyjednávání o koaličních smlouvách ochotni přistoupit na kompromis i díky tomu, že nebyli vázáni celobritskými preferencemi své strany. A to například i v případě změny volebního systému při volbách do skotských zastupitelstev z většinového volebního systému na systém jednoho přenosného hlasu, a to přesto, že tento krok znamenal pravděpodobnou ztrátu dominantního postavení Labouristické strany v nich a byl tak doprovázen značnou nelibostí části celobritské strany. Regionální organizace strany mohly přistoupit i k modifikaci nastavení systému školného, jež má přitom určitý dopad na tuto oblast v celém Spojeném království.

Zmiňované regionální koalice byly i díky ochotě labouristů přistoupit ke kompromisům stabilní. Autorka tak dospěla k odmítnutí hypotézy, že by priority celobritské Labouristické strany ohrožovaly stabilitu regionálních koaličních vlád.

Seznam použitých zkratk

BNP	British National Party
FPTP	First-past-the-post
NEC	National Executive Committee
SGP	Scottish Green Party
SNP	Scottish National Party
SSP	Scottish Socialist Party
SPF	Scottish Policy Forum
STV	Single Transferable Vote
UKIP	United Kingdom Independence Party
WPF	Welsh Policy Forum

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (1999).....	17
Tabulka 2: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (2003).....	18
Tabulka 3: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (2007).....	19
Tabulka 4: Výsledky voleb do Skotského parlamentu (2011).....	20
Tabulka 5: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (1999).....	21
Tabulka 6: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (2003).....	22
Tabulka 7: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (2007).....	22
Tabulka 8: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění (2011).....	23
Tabulka 9: Volební účast	24
Tabulka 10: Složení skotských vlád (1999-2011)	33
Tabulka 11: Složení velšských vlád (1999-2011).....	34

Seznam použité literatury

Monografie

BRADBURY, Jonathan. Devolution in Wales: An unfolding process. In BRADBURY, Jonathan, et al. *Devolution, regionalism and regional development: the UK experience*. Londýn: Routledge, 2008, s. 45-66. ISBN 978-0-415-32361-1

DOWNS, William M. *Coalition Government, Subnational Style: Multiparty Politics in Europe's Regional Parliaments*. Columbus: Ohio State University Press, 1998. 310 s. ISBN 978-0814207475

HOUGH, Dan a Charlie JEFFERY. *Devolution and electoral politics*. Manchester: Manchester University Press, 2006. 276 s. ISBN 0-7190-7330-8

KAVANAGH, Dennis, et al. *British politics*. Oxford: Oxford University Press, 2006. 700 s. ISBN 0-19-926979-3

MCGARVEY, Neil. Devolution in Scotland: Change and continuity. In BRADBURY, Jonathan et al. *Devolution, regionalism and regional development: the UK experience*. Londýn: Routledge, 2008, s. 25-44. ISBN 978-0-415-32361-1

OSMOND, John. *Crossing the Rubicon: Coalition Politics Welsh Style*. Cardiff: Institute of Welsh Affairs, 2007. 96 s. ISBN 978-1-904773-26-9.

RAMSDEN, John, et al. *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století*. Praha: Prostor, 2006. 948 s. ISBN 80-7260-169-5

ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. 280 s. ISBN 80-86429-27-X

ŘÍCHOVÁ Blanka. Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna. In DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, et al. *Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, s. 95-153. ISBN 978-80-245-1257-7

STRMISKA, Maxmilián. *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Brno: Centrum pro demokracii a kulturu, 1998. 202 s. ISBN 80-85959-32-1

Odborné články

BRADBURY, Jonathan. Electoral fragmentation and the politics of coalition. *Politics & Government Online*. [online]. 2007 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: www.politicscymru.com/en/cat1/article11

BRADBURY, Jonathan a James MITCHELL. Devolution: Comparative Development and Policy Roles. *Parliamentary Affairs*. 2004, (57) 2, s. 329 – 346 [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/57/2/329>

BRADBURY, Jonathan a James MITCHEL. Devolution: New Politics for Old?. *Parliamentary Affairs*. 2001, (54) 2, s. 257-275. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/54/2/257>

CAIRNEY, Paul. *Coalition and Minority Government in Scotland*. Political Studies Association Conference, University of Edinburgh, 1. 4. 2010. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2010/121_820.pdf

- CARMAN, Christopher, Robert JOHNS a James MITCHELL. Scottish Election Study 2011. [online]. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: www.scottishelectionstudy.org.uk/docs/Mitchell_slides.pdf
- CARMAN, Christopher, Robert JOHNS a James MITCHELL. The Scottish National Party's success. *Politics and Policy at LSE* [online]. 27. 8. 2011. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/2011/07/27/snp-scotland-victory>
- DEACON, Russel a Robert ROFFE. *Partnership and Power in the Welsh Assembly: the Welsh Liberal Democrats and Objective One*. The Political Studies Association, 2002. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.psa.ac.uk/cps/2002/deacon.pdf
- DEARDEN, Lorraine; Emla FITZSIMONS a Gill WYNESS. *The Impact of Tuition Fees and Support on University Participation in the UK*. Institute for Fiscal Studies [online]. 2007 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: www.ifs.org.uk/wps/wp1117.pdf
- DENVER, David a Iain MACALLISTER. The Scottish Parliament Elections 1999: An Analysis of the Results. *The Scottish Affairs*, 1999, (28) 3. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.scottishaffairs.org/backiss/pdfs/sa28/sa28_Denver_and_MacAllister.pdf
- GAY, Oonagh, Matthew LEEKE a Chris SEAR. An Introduction to Devolution in the UK. Parliament and Constitution Centre: Research Paper 03/84, 2003. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-084.pdf
- GAY, Oonagh. *Devolution and Concordats*. Parliament and Constitution Centre: Research Paper 99/84, 1999. [online]. [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-084.pdf
- HAZELL, Robert et al. *The Elections in Scotland and Wales: What's at Stake? Economic and Social Research Council*, 2003. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z:
- HAZELL, Robert; PAUN, Akash. *Centralised Power and Decentralised Politics in the Devolved UK*. University College London. 2008. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.ucl.ac.uk/spp/people/robert-hazell/centralised_power_Sept08.pdf
- HOLDEN, Helen. *The Welsh Assembly elections May 2007: the formation of the Welsh Assembly Government and recent developments in the Assembly*. Parliament and Constitution Centre, 2007. [online]. [cit. 2012-04-25]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/briefings/snpc-04407.pdf
- HOLMES, Alison. Devolution, Coalitions and the Liberal Democrats: Necessary Evil or Progressive Politics?. *Parliamentary Affairs*, 2007, (60) 4, s. 527-547. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://pa.oxfordjournals.org/content/60/4/527>
- KEATING, Michael. *Policy convergence and divergence in Scotland under Devolution*. Economic and Social Research Council, 2005, s. 95-100. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: www.devolution.ac.uk/pdfdata/Keating_rsa_03.pdf
- LAFFIN, Martin. Coalition Formation and Centre-Periphery Relations in a National Political Party: The Liberal Democrats in a Devolved Britain, Economic & Social Research Council, 2005. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: www.devolution.ac.uk/pdfdata/Discussion%20Paper%2026%20Laffin.pdf
- LAFFIN, Martin, Gerald TAYLOR a Alys THOMAS. *Devolution and Party Organisation: The Case of the Wales Labour Party*. Paper presented to the Annual

- Conference of the Political Studies Association, University of Leicester, 2003. [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: www.psa.ac.uk/cps/2003/Martin%20Laffin.pdf
- LAFFIN, Martin, Eric SHAW a Gerald TAYLOR. *Devolution and Party Organisation in Britain: How Devolution has changed the Scottish and Welsh Labour Parties*. Economic and Social Research Council, 2004. [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: www.devolution.ac.uk/pdfdata/Devolution%20and_party_organisation_Laffin.pdf
- LAFFIN, Martin, Eric SHAW a Gerald TAYLOR. *The New Subnational Politics of the British Labour Party*. University of Sterling, 2007. [cit. 2012-01-28]. Dostupné také z: <https://dspace.stir.ac.uk/bitstream/1893/1049/1/The%20New%20Subnational%20Politics%20of%20the%20LP%20Final1%5b1%5d.pdf>
- LAFFIN, Martin. *The Labour Party and Devolution*. Economic and Research Council, 2005. [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: www.devolution.ac.uk/pdfdata/Briefing%2014%20-%20Laffin.pdf
- LAFFIN, Martin. *The Politics of Coalition in a Devolved Britain: How the Liberal Democrats Have Shaped Scottish and Welsh Public Policy*. Paper prepared for the Political Studies Association Conference, University of Leeds, 5-7th April 2005. [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2005/Laffin.pdf
- MASSETTI, Emanuele. *The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution*. University of Sussex Working Paper No 107, 2008. [online]. [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.sussex.ac.uk/sei/publications/seiworkingpapers
- MCCONELL, Allan a Neil MCGARVEY. *Has Scottish Devolution Been A Success?*. Paper presented to the Political Studies Association Annual Conference, Belfast, 3.-5.4. 2012. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2012/785_51.pdf
- MOON, David S. *Welsh Labour and Devolution: Analysing the Political Effect of Polity Differentiation*. University of Sheffield, 2008. [online]. [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2008/Moon.pdf
- PAUN, Akash. *United we stand?*. Institute for Government [online]. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/United%20we%20stand.pdf
- POIRIER, Johanne. *The Functions of Intergovernmental Agreements: Post-Devolution Concordats in a Comparative Perspective*. London: The Constitution Unit, 2001. [online]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné z: www.ucl.ac.uk/spp/publications/unit-publications/75.pdf
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. Between Britishness and Welshness: the Labour Party in Wales. In KLUSÁKOVÁ, Lud'a et al. *Meeting the Others*. Praha: Karolinum, 2004. Dostupné také z: <http://caorc.org/programs/mellonpubs/Richova.pdf>. [cit. 2012-04-08].
- SCULLY, Roger a Richard WYN JONES. Devolution and Electoral Politics in Scotland and Wales. *Publius*, 2006, (36) 1, s. 115-134. [cit. 2012-03-20]. Dostupné také z: www.jstor.org/stable/20184945
- SCULLY, Roger a Richard WYN JONES. *Devolution in Wales: What Does the Public Think?*. Economic & Social Research Council. 2004. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: www.devolution.ac.uk/pdfdata/Scully_RLJ_Briefing7.pdf

SEYD, Ben. *Coalition Governance in Scotland and Wales*. London: The Constitution Unit, 2004. [online]. [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: www.ucl.ac.uk/spp/publications/unit-publications/110.pdf

YONWIN, Jessica a Isobel WHITE. *Devolution in Scotland*. House of Commons Library: Parliament and Constitutional Centre, 2004. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/briefings/snpc-03000.pdf

Prameny

Předvolební programy

1997 Manifesto. *The Labour Party* [online]. [cit. 2012-05-11]. Dostupné z: www.labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml

Building a Better Wales. Welsh Labour Party Election Manifesto 2007. [online]. 15. 4. 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://welshlabour.files.wordpress.com/2007/04/english-complete-low-res.pdf>

Guarantee Delivery. Liberal Democrat Manifesto for the National Assembly for Wales 1999. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.politicsresources.net/area/uk/ass/libdem/wmanif.htm

Raising the standard. Scottish Parliament Manifesto 1999. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.politicsresources.net/area/uk/ass/libdem

Scotland First. Scottish Conservative and Unionist Party, 1999. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.politicsresources.net/area/uk/ass/cons/scon99.pdf

Scotland's Party. SNP Manifesto for the Scotland's Parliament 1999 Election. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.politicsresources.net/area/uk/ass/snp/man99.pdf

SNP: Manifesto 2007. [online]. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.politicsresources.net/area/uk/ass07/man/scot/snp.pdf

Working hard for Wales, Labour's Election Manifesto for the National Assembly for Wales 1999. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: www.politicsresources.net/area/uk/ass/lab/wlab99.htm

Vládní programy

A Partnership for a Better Scotland [online]. 2003 [cit. 2012-03-10]. Dostupné z: www.scotland.gov.uk/Publications/2003/05/17150/21952

One Wales: A progressive agenda for the government of Wales [online]. 2007 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/27_06_07_onewales.pdf

Partnership for Scotland [online]. 2003 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/344130.stm

Putting Wales First: A Partnership for the People of Wales [online]. 2003 [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: www.associatedqualityservices.co.uk/tourisminnovation/reports/partnership_print.html

Výsledky voleb a průzkumů

2011 Election Results. *The Scottish Parliament*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: www.scottish.parliament.uk/Electionresults/2011%20election/3_Votes_Seats.pdf

35 years of Scottish attitudes towards independence. Ipsos MORI.[online]. 15. 4. 2012 [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/2935/35-years-of-Scottish-attitudes-towards-independence.aspx

Election results 2007. *National Assembly for Wales*. [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: www.assemblywales.org/07-069.pdf

Election results 2011. *National Assembly for Wales* [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: www.senedd.assemblywales.org/mgManageElectionResults.aspx?bcr=1

General Election results, 1 May 1997. [online]. [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2001/rp01-038.pdf

General Election turnout 1945 – 2010. *UK Political Info* [online]. [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: www.ukpolitical.info/Turnout45.htm

Results of the National Assembly for Wales Referendum 2011. *National Assembly for Wales*. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: www.assemblywales.org/11-017.pdf

Scottish Parliament Elections: 1 May 2003. *UK Parliament Website* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-046.pdf

Scottish Parliament Elections: 3 May 2007. *UK Parliament Website* [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-046.pdf

Scottish Parliament Elections: 6 May 1999. *UK Parliament Website* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-050.pdf

Welsh Assembly Elections: 6 May 1999. *UK Parliament* [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp99/rp99-051.pdf

Welsh Assembly Elections: 1 May 2003. *UK Parliament Website* [online]. [cit. 2012-04-27]. Dostupné z: www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-045.pdf

Wales unveils future of fees. *Welsh Government* [online]. 3. 11. 2010 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://wales.gov.uk/newsroom/educationandskills/2010/101130fees/?lang=en>

Webové stránky institucí a politických stran

Changes to tuition fees and higher education. *Department for Business, Innovation and Skills* [online]. 15. 12. 2010 [cit. 2012-05-16]. Dostupné z: www.bis.gov.uk/news/topstories/2010/Dec/tuition-fees-student-finance

Children's Commissioner. *Welsh Government* [online]. 2010 [cit. 2012-04-24]. Dostupné z: <http://wales.gov.uk/topics/childrenyoungpeople/rights/commissioner/?lang=en>

Concordats between Scottish Ministers, United Kingdom Government and the Cabinet of the National Assembly of Wales. *The Scottish Government* [online]. 13. 2. 2012 [cit. 2012-05-11]. Dostupné z: www.scotland.gov.uk/About/concordats

Concordats. *Welsh Government* [online]. 24. 2. 2012 [cit. 2012-05-11]. Dostupné z: <http://wales.gov.uk/about/organisationexplained/intergovernmental/concordats/?lang=en>

Graduate endowment scrapped. *The Scottish Parliament* [online]. 28. 2. 2008, [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: www.scotland.gov.uk/News/Releases/2008/02/28172530

History of Devolved Government in Wales. *Welsh Government* [online]. [cit. 2012-03-24]. Dostupné z: <http://wales.gov.uk/about/history/devolved/?lang=en>

Lord Browne report on higher education. *Number 10 Downing Street* [online]. 12. 10. 2010 [cit. 2012-05-11]. Dostupné z: www.number10.gov.uk/news/lord-browne-report-on-higher-education

Plaid Cymru: Our Vision - Constitutional. [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: www.english.plaidcymru.org/constitutional

Role of the JCPC. *Judicial Committee of the Privy Council* [online]. [cit. 2012-05-11]. Dostupné z: www.jcpc.gov.uk/about/role-of-the-jcpc.html

The history of Welsh devolution. *National Assembly for Wales*. [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: www.assemblywales.org/abthome/role-of-assembly-how-it-works/history-welsh-devolution.htm

Zákony

Government of Wales Act 2006. [online]. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/32/notes/contents

Scotland Act 2012 available online. *Scotland Office* [online]. 3. 5. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: www.scotlandoffice.gov.uk/scotlandoffice/17001.html

Publicistika

BLAKE, Heidi. Grants, loans and tuition fees: a timeline of how university funding has evolved. *The Telegraph* [online]. 10. 11. 2010 [cit. 2012-04-29]. Dostupné z: www.telegraph.co.uk/education/educationnews/8057871/Grants-loans-and-tuition-fees-a-timeline-of-how-university-funding-has-evolved.html

BRENTON, Hannah. Analysis: Scotland and Wales election results. *Politics.co.uk* [online]. 5. 5. 2011 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: www.politics.co.uk/comment-analysis/2011/5/5/analysis-scotland-and-wales-election-results

BROWNE, Adrian. Carwyn Jones sworn in as new Welsh first minister. *BBC News*. [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/wales/wales_politics/8403525.stm

DOBSON, Aaron. The Cubie Report explained. *The Guardian* [online]. 28. 2. 2000 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.guardian.co.uk/education/2000/jan/28/tuitionfees.highereducation

Exclusive poll: Scotland close to backing independence. *The New Statesman* [online]. 25. 1. 2012 Dostupné z: www.newstatesman.com/blogs/the-staggers/2012/01/poll-scotland-voters-support

FORD, Liz. Report calls for 'flexible' Welsh university fees. *The Guardian* [online]. 26. 5. 2005 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: www.guardian.co.uk/education/2005/may/26/highereducation.uk?INTCMP=ILCNETTXT3487

Graduate endowment fee abolished. *BBC News* [online]. 13. 6. 2007. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6744559.stm

JENKINS, Ciaran. Has Wales done its homework on uni tuition fees?. *BBC News* [online]. 1. 12. 2010 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: www.bbc.co.uk/news/uk-wales-11889053

McLeish steps down. *BBC News* [online]. 8. 10. 2001 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/1645219.stm

Q&A: Graduate endowments. *BBC News* [online]. 13. 6. 2007. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6747811.stm

Q&A: Tuition fees. *BBC News* [online]. 14. 9. 2011 [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: www.bbc.co.uk/news/education-11483638

'Rainbow coalition' poll backing. *BBC News* [online]. 25. 6. 2007 [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/wales/6235466.stm

Statement on tuition fees. *BBC News* [online]. 30. 11. 2010 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/democracylive/hi/wales/newsid_9239000/9239079.stm

SPARROW, Andrew. Labour leader tells conference he is about to resign. *The Guardian* [online]. 27. 9. 2009. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: www.guardian.co.uk/politics/blog/2009/sep/27/rhodri-morgan-labour-conference

Plaid Cymru unveils assembly manifesto. *Politics.co.uk* [online]. 28. 3. 2008. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: www.politics.co.uk/news/2007/03/28/plaid-cymru-unveils-assembly-manifesto

Welsh Independence Supported By Only 7% Of Residents. *The Huffington Post UK* [online]. 1. 3. 2012 [cit. 2012-04-01]. Dostupné z: www.huffingtonpost.co.uk/2012/03/01/welsh-independence-supported-by-only-7-of-residents_n_1312660.html

WARD, Lucy. No top-up fees for Welsh students. *The Guardian* [online]. 22. 6. 2005 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: www.guardian.co.uk/uk/2005/jun/22/tuitionfees.wales?INTCMP=ILCNETTXT3487